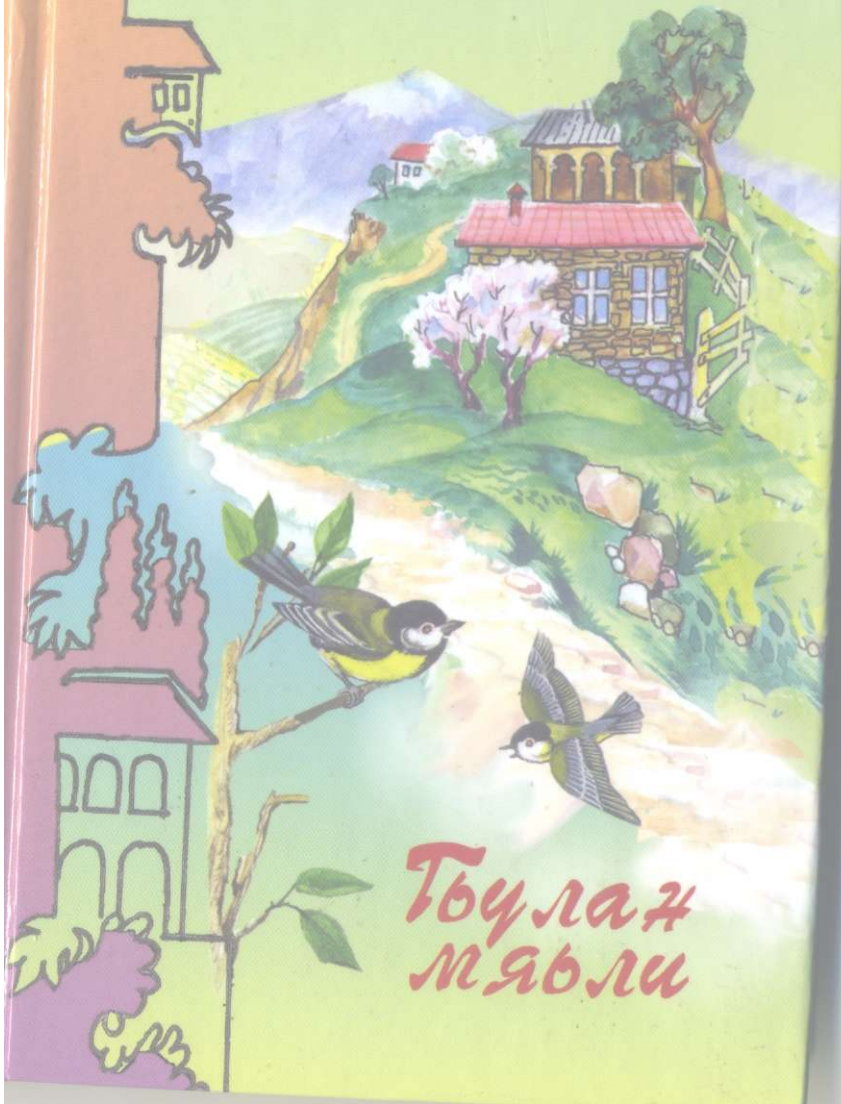
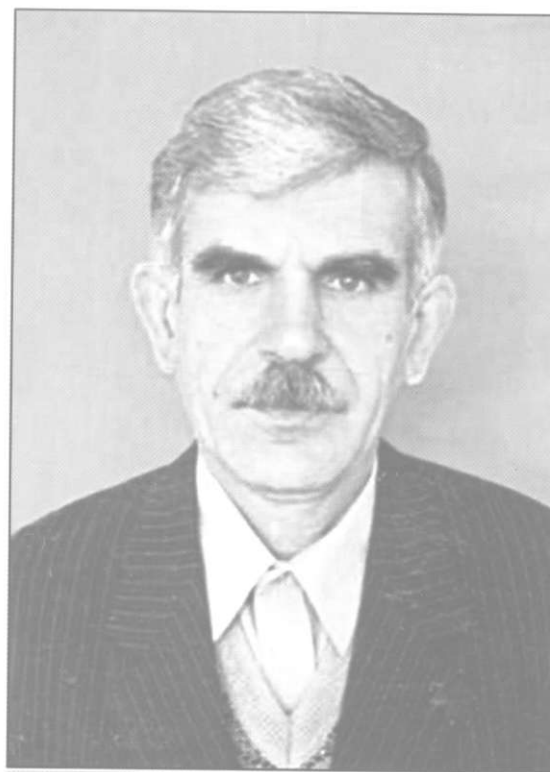


тап 8
433

Абдулмажид
Къурбанов



Тъула ж
мъвли



Таб С
к 93

Абдулмажид
Къурбанов

Тъцлан
мътели



Дагестанское
книжное издательство
Махачкала 2011

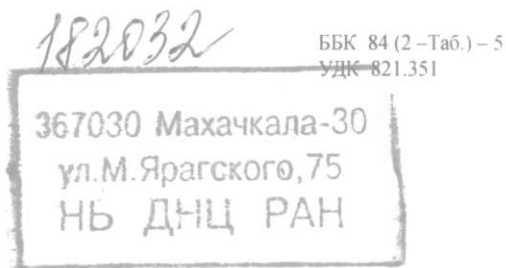
ББК 84 (2-Таб.) – 5
УДК 821.351
К-93

Курбанов А.

К-93. Гъулан мяъли. – Махачкала: ГУ «Дагестанское книжное издательство», 2011 – 144с.

Курбанов А. Песня села: стихи

Гъийин читин деврикан, кюгъне вахтарикан,
аьдатарикан, Жил`ин али инсандин уьмрин метлебнакан
марши гъиссарикан, жини аку хияларикан, умударикан
гъарйигъандин гъайгъушнарикан художествойин
устадвалиинди биклура Аьбдулмажид Къурбановди
чан гъаму сийи китабдиъ айи аьхиримжи йисари
гъидиклу шиъарийъ.



А — 4702530200-5 — 59 – 2011
М123 – 2011

© Курбанов А., 2011

ISBN 978-5-297-01778-8

© Дагестанское книжное
издательство, 2011

ТАБАСАРАН

КУЧИВУБ

(Поэма)

Табасаран - кюгъне Ватан архйирин,
Агъзар индии йисар гъау женгариъ.
Бейхабарди тарихдин тик жилгъйириъ
Абхъуз уву гъибрибту яв мургариз,
Сенграр дапІну гъарсаб дере, гъарсаб гъул,
Азадвал яв гъюбхю женгнаъ инсафсуз:
Рюгъ ккабгъувал затра кІул ин гъадрабгъу
Аферин яв игит халкъдиз ва увуз!
НУРЛУДИ ГЪУБЗ АЪСРАРИЪ. ККУНИ ВАТАН!

* * *

Табасаран -
Гирами, кюгъне Ватан,
Ашкъвари, пагъ,
АпІура яв аваза!
Шаирарин
Шиърариъ адарвуз тай!
Вушра, яв сир
Абгури, гъаркІ духъназа.

Гъахъну уълкйир,
Чалар ва халкъар гизаф,
СабтІан саб зур,
Уткандар ва къувватлу,
Хъа тарихдин
Чархну гъапІундар инсаф -
Вари имдар,
Ккаъну аьсрарин тузру...

Хъа уву, йиз
Гирами, кюгъне Ватан,
Гъюбхюнва Чал,
Гъюрхюнва Халкъ ва дагълар...
Белки, Чалну
Гъюбхну шул Табасаран,
Жара ччвур пуз
Циб айин Чалнаъ гафар?

Жара ччвур пуз
Циб алин жил ин чІалар?
Дурарикан
Хайлин гъеерхъну уву,
Заанвали,
Тямягъну ацІну улар,
Алжагъдаркан
Ув ина гъюжум апІуз.

Гъеле шубуд
Агъзур йискъан улихъна
Алжагъну,
Терг апІуз яв Халкъ, ЧІал, ругар,
Киммерийцйир,
Скифар, грекар, римлянар...
Амма мютІюгъ
Хъундар табасаранар!

Хъасин гъафну
Гъуннар, хъасин - хазарар...
ТІараш гъапІну
Девлет,
Ккидирчну гъулар.
Хъана гъафну
Римлянар... Хъа аьрабар,
Татарар ва
Мангъулар, тюркер, персар...

Сагъ хъайизра
Бегъемди халкъдин зийнар,
Сабдихъди саб,
Лепйирси гъюгГин али,
Алжагъури
Гъахъну ув ина къушмар,
Хиял апГин,
Хуйир ву хюрчаъ айи...

Табасаран -
Гирами, кюгъне Ватан,
Яраб, увкан
КтубчІвнин гъациб зур тахсир,
Алжагъури
Хъуз гъарган ув ин душман?
Дарш себебар
Жарадар вуйин? Яв сир?

Себеб вуйин
Ерлешмиш хъуб яв ругар
Ригъ гъудубчІвру
Терэфназ гъябгъру рякъ ин?
Тахсир вуйин
Яв дюзенар ва дагълар
Женнет - багъдиз
Ухшар хъуб му Жилиин?

Белки, увуз
Тувну ашул ахъю сир,

Адрубсиб му
Дюн'яйиь гъич саб юрдназ?
Белки, гъаддиз
Гъахъундар апІуз йисир
Сарихъанра
Яв Рюгъ ва яв Халкъ гужназ?

Табасаран -
Гирами, кюгъне Ватан,
Яв ччвур дубхъна
Халкъдиз даима Пайдагъ.
Табасаран -
Гъюру мяълиси кІваан,
Пашман йигъан
Вува яв халкъдиз даягъ.

Сарихъанра
Дубхъну адар, яв ччвурнаъ
Фу мяна аш,
Якъинди ашкар апІуз.
Аълимари,
Айиганси гъюжатнаъ,
Гъарсари чан
Фикир кІура: «Мумкин ву...»

Сар аълимди
БикІура «Таваспаран»,
Мяна ачухъ
АпІурадар гафнан му.

Сари кІура:
«Табасаран» гаф гъабхъну
«Табаристан»
(«Мазандаран») гафнакан».

«Фарс чІалнаан,-
БикІура,- «Тебес-аран»
Шулу «хъадан
ХутІлар вая дюзенар».
Фикриинди
Тмунурин, «Табар - саран»
Фарс чІалнаан
Шулу «екІвар хъайидар».

Хъа жарари
КІура: «Гъахъну гъюкумдар
Думу юрднаъ
Ччвур алир Табран Сабран,
Гизаф адлур,
Дицир кас зат гъахъундар,
Дидхъанмина

Хъюгъну пуз «Табасаран».

ЧІалариан
Ригъ гъудубчІвру терефнан
Альимари
Ктибтура му гаф фу вуш
(Гъаз-вуш амма
Фу чІалнаан кІурадар):

«Тепйир вуйи
Уткан ва улари́з хуш».

«ИлтИибкІуруш
Эгер аьраб чІалнаан, -
КІура, - шулу
«Марцци юкІвар айидар...»
Хуш гафар ву,
Ду рар ин фуж рази дар?
Амма дици
Пуз тасдикьвал наан а?

Сар аьлим ву
Ми-мидарди умудлу:
«Таб» - «тепе» ву,
«Саран» кІуруш, «уьлке» ву.
«Табасаран» -
«Табарин уьлке» шулу».
Хьугъуз даршул,
Эвелиан вуш шаклу.

Мяна ачухъ
АпІуз дархьиган чакъан,
Сар аьлимди
Гьапну: «Гаф «Табасаран»
Я кавказдин
Дар, я - дагьлу, я - иран...»
Белки, вуйкІан
Думу гаф гьафиб зав ан?

Кюгъне вахтна
Табасаранар, кІур,
Ригъдиз, вазлиз
Гъахъну апІури икрам.
Белки, ригъди
Узуз сир ашкар апІур?
Буза, аьхир,
Узура табасаран.

-Гирами Ригъ,
Ииз архйирин гьюрматназ
Ихтияр тув
Гъи илтІикІуз увухъна.
Хаиш вуйиз,
Жаваб тува суалназ:
«Табасаран»
Гафнаъ фициб мяна а?»

Ригъ ккебехъна...
Гъаъра жил ина нурар,
Ишарйирси,
Шифрограммайин аквнан.
Наан айкІан,
Яраб му коддин ачрар?..
Белки, даршул
Думу гаф гъафиб заван?..

Белки, вушул...
Шакну аъз ят тувра кІваз,

МикIси гьюл ин,
Фикир либцура завуъ...
Йишв улубкъган,
Гьерхза: «Эй гирами Ваз,
Йиз архйири
Икрам апIуйи увуз.

Хаиш вуйиз,
Жаваб тува суалназ:
«Табасаран»
Гафнаъ фициб мяна а?»
Мюгьтал дубхьна
Ва ккебехьна гьаз-вуш Ваз...
Гъубзра узуз
ИлтIикIуб йиз юрднахьна:

«Табасаран -
Гирами, кюгьне Ватан,
Агъзраринди
Гъушну аьсариз йисар.
Миннат вуйиз,
Йипава сир яв ччвурнан,
Баярикан
Яв узура вуза сар».

Ккебехьна юрд,
Белки, вушул даршлуб пуз
Инсандикна,
Учв аьхю Сир хьпаз лигну,

КкунийкІана,
Белки, думу Сир ухъуз
Багъри Юрднаъ,
Бабан ЧІалнаъ дибихъну...

Табасаран -
Шлиз - вуш ву му анжагъ гаф
ЧІалнаъ айи
Агъзрар инди гафаригъ.
Табасаран -
Шлиз-вуш ву му урчІвуб гъярф.
Узуз думу
Гъисаб вузуз къюбпи Ригъ!

Табасаран -
Ебхъурузуз му гафнаъ
Аьсрариан
Гъюрайи сес архйирин:
Бахтлу бабан
Лай-лай мяъли гъяйбатнан,
Ширин гафар
ЮкІв улубкъну айирин...

Магъа сумчар,
Далдабчи духъна шалакъ,
АтІабгна сес
Юкъуб тереф дагъларий -

Зегъмет зигуз
Ккунибси, ав, му йиз халкъ
Шадвал хъапуз
Ккунибра ву сумчрариъ.

Магъа, жил ин
ХъапІну уьмур варж йисан,
АпІури а
Абайи бализ вас ят:
«Фициб девир
Гъафишра, йихъ мерд инсан
Гъюжат абхъу
Йихъан кадабгъ мясляаьт.

Гъюрмат апІин
Аьдатариз ихъ дагълу,
Туву гафназ
Гъаммишан йихъ вафалу.
КІул ис мапІан
Ватандин душмнин улихъ,
Табасаран
Юрднан адназ лайикъ йихъ.

КІваинди гъибт:
Девлет ву улин кучІал,
Даима ву
Ватан, Халкъ ва Бабан ЧІал.

Магъа дяви,
Хабарсуз ва фендигар,
Багъри халкъдиз
Гъапуб зиян сагъ даршлу.
Зурба дяви...
Ифдиан гъахъну ругар.
Багъри Ватан,
Агъ гъапунва фици му?

Женгнаъ дивну
Игитари чпин жанар,
Гъурхну душмни
Жигъилар юрдназ ярхла.
Хъана гъузну
Къабидарна бицидар -
Къабач гъабхъну
Табасаран халкъдин гъар...

Кюгъне Кавказ,
Гъеебхъундайвуз гъарай,
АтIабгнаиб
Табасаран дагъларий?
Хъа гъеебхънуш,
Фици гъафнийвуз къара,
Кюмек апуз дарфиди яв баяриз?

Йип, Дагъустан,
Албагу, мягъкам хизан,
Фици гъубзну

Ялгъузди Табасаран?
Чвйирин юрднаъ
Аъжли апІруган изан,
АйкІан себеб
Кюемкназ гъюз апІуз къан?..

Зурба дяви...
Ифдиан гъахъну ругар.
Табасаран,
Фици аьгъ гъапІунва му?
Женгнаъ дивну
Игитари чпин жанар,
Гъухну душмни
Жигъилар ярхла юрдназ.

Къабач гъабхъну
Табасаран халкъдин гъар.
Гъулар гъахъи
Йишвариин ал гъюрдар...
Азадвалихъ
Тувнушра къимат багъа,
Табасаран
Душмниз мютІюгъ гъабхъундар!..

Кюгъне девриз
Туври адарза къимат,
Ккудубшу вахт,
КІуруганси, ву мучІуб.
Белки, гъамциб

ВуйкІан йиз юрднан кысмаџ
Чапхунчйириџ
Сабпибди рякъ гьадабтІуб.

Табасаран -
Абйирин юрд гирами.
Дагъустандин
Мурхъларикан саб мурхъл.
Табасаран -
Кюгъне уълке дагъларин.
Утканвал ву
Мициб юрнаџ бабкан хълб!

Табасаран -
Гирами. кюгъне Ватан,
Агъзраринди
Гълшну Тарихдиз йисар.
Баяरिकан
Яв узура вуза сар,
Миннат вуйиз,
Йипава Сир яв ччвурнан.

Ккебехъна юрд...
Белки, вушул даршлуб пуз
Инсандикна.
Учв ахъю Сир хълпаз лигну,
КкунийкІана,
Думу жини Сир ухълуз
Багълри юрнаџ.
Бабан ЧПалнаџ дибихълну...

ЭВЕЛЦАН

Урхрур, дюз-дугъри жавабназ,
Гъач, гъягъюхъа девриз кюгъне,
Умуднакан дапІну лютке,
Вахтнан нир ин сиягъятназ.

Аьдатнан дар. сюгъюрлу ву
Хиялнакан вуйи къасу,
УьлчІюкьну арццайиз улар,
КкадапІруб тап агъзур йисар.

Магъа багъри Табасаран
Эвелиь чан бахтлу, аку!
Чимлин гъари дапІна кюкю,
КкудубкІура йигъ хъадукран.

Хъюгъну гъюлин гъирагъдихъан,
Тап Жуф-дагъдин канчІариккна
Табариин алтІаццну ал,
Зимзарин мукъарси, гъулар.

Саринра гъидрирчди хулар.
Кюмгъариан гъябгъюра кум,
Хиял шул, завуь йивуз ккум
Ахъю гъюжатнаь а кюмгъар.

Адашвна гюнйириклсюкйир.
Марччлихъни йивура швилли...

Дар му гьугьубжвур и айиб,
Ухьу ву мушваъ гьарантйир.

Ерхьуравуз, урхрур, гафар?
Му уч духьна гимихь гьулан
Жямаяътдин вари жилар.
Хьпехьухьа фиткан вуш улхбар...

КѲура сари: «Ичв насигьят
Ккун апѲураза, гьуландар.
Лиъ дубхназа, ади ният,
ИлитѲуз цѲийи шаламар».

Зарафагчйиризра ккуниб
Ву ади хьуб чпихь хьиврур иб:
- Наан айва, гьулажви, накь,
КкудубкѲайиз ухин дакъракь?

Мулух гьюри а гьи-закур,
Му ухниъ шаламар цѲаркур...
- Гамшин лиъран вуяв аршлар,
Ликариз апѲидив кѲешар...

- Хьебехьай узухь саб сягьял,
Гьамциб тувраза насигьят:
Мяаьлхьянай, баяр, мугь ин.
Аршларикан апѲри угьин...

Сарин къяляхъ гъузрадар сар,
Гъулажвира къюгю аьлхъюз:
«Лиг гъа, лиг гъа, гъархну узуз
Ихъ аьхю абйирин мисал...»

Аьлхъбан сес гъабхъиган яваш,
Дубхънайири хайлинси яш
Гъерху багахъ хъайирихъан,
КІваъ-кІулиъ адарди айгъам:

«Йипа, афрар вартІан ици
Шли уржуйкІана, яраб, цци?»
Вагъ! Гъерхри адаршра чахъан,
Ктисуз гъабхъундар Ярбалхъан:

«Сач варитІан ици афар
Гъубжур вуйи ачІни Сафар!»
Хъана аьлхъюра гъуландар:
- Шлиз аьгъяхъа, Ярбай, вушул...

- Афар даршсан Сафар къабул
Гъахънуш увуз, аьгю шулдар...
- ВаритІан ици аварши
АпІрурра дарин яв гъунши?..

Гимихъ шлу учІру зарафат,
Гъядярнюгъхъа, пагъ, швнуб суфат!..

* * *

Хябяхъдихъна хъахъра йигъар,
Деъна жилар архаинди.
Жигъилари аьшкъниинди
Адатура цару-маргъар.

Гъварч-гъварчди уч духъну гъюлягъ,
Бицидари ипна гъарай:
-Ккебехъну йив мурта, я бай,
Дарна фукъан ахю лягълягъ.

-Я бай, дюзди ккибис мурга,
Йивурдарза дарш, аг яв тай...
-Ахю гафар мапан, гъучагъ,
Гъюбгъну яв мурта, мина ча!..

Магъа ярхла дагъдин клакнак
Кубкту ригъдин нурнан гъирагъ.
Гукни гъабхъи завун чирагъ,
Апурайси аьжли чаз мак.

Гукунди а ригъ, чивибси,
Ва ригъдин нурар-чимрари
Гъайран дапна магъа вари,
Кайиганси чпик тилисим.

Гъич саб гафкъан апрур адар,
Хиял апин, гъибисну чал.

Анжагъ гьулан исихъ, ичӀаъ
Нирна жакъвар ккебехънадар.

ЧӀур гьапӀу сикинвал думу
Вуйири варитӀан яшлу:
«Гъудужв, Аьхюсакъал, вахт ву,
Лиг, Ригъдин гъванди кӀураш фу».

Аьхюсакъли, рягърягъси гагъ
Кивну унтӀак, илбицну ул
Ва, чав-чакна фу-вуш дупну,
Ригъдин гъвандиз духъну багахъ,

Хъа, лишниан дидик кайи
Садакъйир гъахру Мяхъюн гъар
Ва ригъ улам дапӀну, гъапи:
«Эвелцан гъафну гьуландар!

Дишлади атӀабгу гъарай:
«Эвелцан гъафну! Эвелцан!!!»
Гъарзарира кмиди текрар
ГъапӀу шадди: «Эвелцан... цан!»

* * *

Гъамус лигухъа, урхрур,
Эвелцниз дегъвахтари
Фици духъну аш гъязур
Табасаран хуларийъ.

Хъубкъайиз гъулаз машквар
Гъеле йигъар ккимиди,
Дарсна вариди хулар
Марциди ва лизиди.

АлапІна гъи цІа гамдигъ,
Гъайиф дарапІди гакІвлар.
Айиганси хулаъ ригъ,
Ургура гамдигъ аржлар.

Дивуз, гъафибси хялар,
Гъязур ву хураг ургуб:
Афрар, ганжврар ва дангу,
Аварша, чІиргънин галар,

Пеъ, цІикбар... Хъа гъацира
Рябкъру йишвахъ мяжмягъиъ
Дивна аъхю-бабари
Тувуз беннен баяриз

Саб аъхю чІевеъ савкъатар:
Муртйир, амлюхъяр, хифар.
Лазим гъабхъиш пеъ чагъи,
Лиг, гъаятдиъ либцура.

Гаф адар, машквраз багъа
Гъязурди а... Хъа магъа

Гъюра беннен баярра,
Хъади цару маргъарра.

Шадвал, аьлхъюб, зарафат
АтIагна гьул вуйибси.
Гъятта аьдати гафар
Ву кайидар тIилисим,

КIураш беннен баяри
Мяълийиъ аьхю-бабаз.
Шлин-вушра хуш хъибди кIваз
Мяна гъаму гафарин:

«Эвелцан а либцури,
Цийир-мяхъяр ургури,
Амсар-дифар рузури.
Дерниъ харар айин яв,

Марцакк чIукIар ккайин яв,
Жан аьхю-баб, аьхю-баб?
Гъаму цару маргъ увуз,
Адабгъ саб мурта учуз!»

Шадвал, аьлхъюб, зарафат
АтIагна гьул вуйибси.
Шли муртйир, хъа шли хифар
Ахъри а беннен талсиъ...

* * *

Гъаму вахтна накъваригъ,
Гъулан зиихъ, таблиин,
Багахъ Машквран гъванарин,
Садакыйир гъахру гъарин,

Гъулан жилар, хулахъ еар,
Хъади гъарсарихъ афрар,
Ккилигура, уч духъну,
Гъяйиз варитѦан яшлу.

Магъа думура гъафну,
Ккудубкъури маргъ цѦару.
Маргъ гъапиган, маргъ дар гъа,
Накъишари дабалгна!

Варж йис ву му къабирин,
Йифси лизиб ву мужри,
Амма улариз ими
Жигъилинси рябкъюри.

ЯгъчѦвур йисан гъулаъ му
Аъхюсакъалди гъахъну:
Гъарсаб ляхниъ вуйир мерд,
Пай апѦрур жарарин дерд,

Лизибдиз кѦаруб даркѦрур,
Дюзвалин тереф бисрур.

ГьапІну, кІур, дугъу талаф
Дявйириъ душмнар гизаф.

Ав, кьагъялвали дугъан
Табасаран кІваз багъри
Ва чан гъахи гьул Дагъан
Машгъур гьапІну Кавказдиъ.

Гьамцир гъахъну дагъанбай:
Ляхниъ - арф, дявдиъ - аслан.
Агъалйири му гьулан
КІуру дугъаз: «Ич Аба...»

Дугъу, дифаригъ аку
Дябкъну кІару амс бицІи,
Фикрик кахъну, ва гъапи:
«Амси хъибди гъи-закур».

Хъасин, унтІак кивну хил,
Вардилан илбицу ул,
Алдабгъну бачукІ ругъул,
Мак гьапІу жилиз гъахи.

Дих дапІну чан улихъна,
«Къабул апІин Эвелцан!»
Дупну, дугъу маргъ цІару
Туву Ахъюсакълихъна.

Хил алдатну маргълилан,
Къабир аъну чан хабаъ,
Кивну маш дугъан машнак,
Гъахи жилиз дапІну мак,

Ва, илдицну ургубан
Машвран гергми гъвандилан,
Сеснинди умун, саф
Ахю сакъли гъапи гаф:

«Эвелцан гъювал гъулаз
Вардин мубарак ибшри!
Гъит, ихъ гъарсарин хулаз
Диди ужувлар хури.

Танхлиъ бул ибшри тахил,
Хяраъ - укІ, хъа хутІлиъ - чар.
КкудубкІуз ккебгъу ляхин
Къувват тув учуз, Умчар!

Хъа гъамус, йиз гъуландар,
КІваин дапІну гъийихдар,
Пай апІидихъа афрар,
Гъархидихъа гиранар».

Ахюсакъли му гафар
Пубси, ургур кас гъафи.
Варди дибисну сини,
Машквран гергми гъвандилан

Ургубан илдицу ва,
Иливайиз гъянафи,
Ккарагу: «Ич садакъа
Къабул апІина, Умчар!»

Уъбхюри абйирин дин,
Сифте са-саб чІукІ диву
Гъарсаб накъвдин гъвандин,
Хъасин вардиз пай гъапІу...

* * *

Хъитну маларихъ габнар,
Хъа хярарихъ - гъаравлар,
Гъязур хъиган гъуландар
Алдагъуз чпин хулариз,
Сари гъапи: «Гаф айиз,
Эгер ичв вуш ихтияр».
Дишла гъафи арайиз
Сесер, улхбар ва аьлхъбар:
-Маабццан яв абдал ушв...
-Фу пуз ккундуш, гъит, йипри...
-Увустар улхруб дар мушв...
-Зарафат вуш, кидибтри...

Герендиан герендиз
Сесер шули а ягъал.
Уч хъуз кІеретІ-кІеретІди
Хъюгъра, якъин хъибди гъал.

Ахю сакъли, дябкъну гъял,
Ягъалди за гъапІу хил.
Вари ккебехъу, аьгъя
Дугъу дарапІруб ярхи:
«Йип, Къягъялбай, яв дерди,
Жикъиди, хъял кадарди.
Гафар кІури къил кади,
Вува, аьгъячуз вердиш».

Къягъялбай - му лакІам ву,
Гъякъ ччвур ухди гъаархну.
Думу гафнан уста ву,
Инсан йикІрур ву гафну.
Гъидритди чаз ккилигуз,
Хъюгъю думу гафар пуз:
«Хъебехъай, гъуландар му
Дариз зарафат машквран.
Ичв кІваин илмиш, сач чвну
Гъудубгнийиз саб хюни.
Хюни дайи, баркаван,
Хиял шуйи, ву жейран.

Гъябкъюнзуз нивкІукди сан,
Хюни абгуруш наан.
Гъушунза ва гъябкъюнзуз,
Гъябкъюбдинн улариз
Вушра, шаклу гъахъунза.
Гъерхунза сар муздрихъан,
Дугъу вари ктибтунзуз.

Узу гъи му ляхникан
Ктибтунза Гъанлубализ.
Дугъу гъапІну хъял узкан,
Хиял апІин, хюни йиз
Узу хъапІну чан ахъиз...»

Дебккуз дархъиди гъя-гъя,
Гъяаьлхъю саспидар, хъа
Гъябкъган Ахъюсакълин маш,
Дишлади гъахъи яваш.

Вуйидар Гъанлубалхъан
Хъял гъювал ан урхъура,
Жанаврарси, лигура,
Хъа Къягъяли гаф кІура:
«Хъугъай, зарафат дариз,
КІураза марци кІваан:
Йиз ккуни цІару хюни
Жанаври дирипІбиин
Рази вуза гъадмукъан,
Ибшри думу садакъа
Гъулажви Гъанлубализ.
Сарун кІуруб адариз».

Хъана атІабгу гъягъя:
«Зарафатчи ву Къягъял!»
Гъизмиш духъна Гъанлубай,
КІваз уч дубхъна хъял зурба:
«Илибк яв ушв, гъилицнац,

Яв хюндикк ул ккадариз.
Йирхъуб хюни, юкъуб яц
Айиз. Яв мал аьгьдариз...»
Тувундаршра ихтияр,
Улхуз гьитуб арайиь.
Аьхюсакълиз ву аьйиб -
Мициб ляхин гьабхьиб дар.

Аьхюсакълиз гьафи хъял,
Вушра, думу дапӀну жин,
Гъапи: «Ухъкан къюр къягъял
Ккилигура гьякъвализ.
Му ляхин, йиз фикриан,
Гъял апӀуз хьибдар мушв ин.
Уч шулхъа шубуд йигълан
Жазайин Гъарзариин.
Хъа гьамус, йиз гьуландар,
Давам апӀурхъа машквар,
Шли чӀур гьапиш му йикърар,
Гъиди дугъ'ина маргъар».

* * *

МучӀу шула ва хъивна
Къиблайин мани микӀар.
Вари гьюра гимихъна,
Албагна зюрдун букӀар.

Мина дуфна жигъилар,
БицӀидар ва къабидар.

Дирчну хулаь чпин ляхнар,
Хппарра дуфна. Хъа магъа
Гьюра Аба, хъади ца
(Кипна гьурарин кацӀак).
БукӀарихъна хъуркъубси,
«Ичв Эвелцан мубарак
Ибшри!» дупну, Абайи
Ца кипу. Му арайиь
Хъадарихъна хъубкърубсиб
АтӀабгу гьарай-вургъай.

Шад духъна, лигури цӀиз,
Аьхюр, жигъил ва бицӀир.
Аку хъадарси, цӀюмгълар
Тап завариз тӀирхура.
Магъа, дидисну хилар,
Вари цӀихъан хълицура...
Хъана, гьарзар рахрубси,
АтӀабгу гьарай-вургъай:
Къиблайиз алдабкнугьар-
Ужуб дубхъну ккунду йис...

КӀури чпин кӀван хиялар,
Гизафси ккунивалкан,
ВартӀан кӀубан жигъилар
УлтӀуччуври а цӀиллан.
Жигъилариз лигури,
Къабидар а сюгъбатнаь,
Чпин вахтар кӀваин хури,

Ктитурa ихтилатар:

Фици гъунши гъулариз
Эвелцникк чпи гъягъюйиш,
Фици кІул шавли хъайиз
Жуккмариъди ертуйиш...

Агъ Эвелцан, Эвелцан!
АйиштІан увуз къувват.
Къабиваликра хлинцар
Киршуз магъа гъитнава.
Лиг, Ярбай ухъуз таниш,
Люкъси, тІиркІура ялхъвниъ.
Фуж ву ялхъниъ айи шив?
Гъелбетда, дугъан гъунши!
Уъру духъна зурначи,
Иппри, илжарси, гарцІлар.
Ицли духъна далдабчи
Зарбди йивбу кІитІкІитІар.

Айиганси гъюжатнаъ,
Варди йивура гарччил.
Ялхъван ккудубкІган, мяъли
Ккебгъра дишла шубари...

Ваз аьлхъюра завариъ -
Сюгъюрнан йишв ву ахъли.

ГъацІишвар ву. Хъа ахуз
Сарра алдагъурадар.
КтІубшвуз гъибтри адар цІа,
Гъирчри гакІвлар ва цІирцІар.
Мяъли дебккган шубари,
Хил за гъалІу Абайи:
«Хъебехъай, йиз гъуландар,
Ктитурзачвуз тахаллус:

Дегъвахтари ихъ гъулаъ
Гъахъну кас, кІурур Аьнтай -
ХутІил хъапІрур, нежбриси,
Малар уърхрур, габниси;
Фунуб ляхниъра думу
Дугъривал абгрупп гъахъну.
Мургивалиъ, къувватнаъ
Гъахъундар, кІур, дугъаз тай.

Йигъарикан сад йигъан
УдубчІву гъарай-вургъай:
Кирчри гъуларик цІийир,
Дарпиди аьхюр, бицІир,
ХътІюкыори алахъур чаз,
Адмйириина хюрчаз
УдубчІвну а аждагъа,
Рибчури цІа ушвниан.

Гъадабгъну абйирин тур,
Алабхъну палат рукъан,
Хъа жилиз дархъуз зийнар,
ГъяцІал дапІну чан ликар,
Ва кебхну деркку гъвалак,
Гъахи жилиз дапІну мак,
Дишлади, дарапІди къан,
Аьнтай кчІихуз шул гъязур.

Магъа аждагъа гъюра,
Ушвниан рибчури цІа,
Хъюхъниан гъябгъюри кум.
ГукІни дубхъну а яркур.
Гъулан багахъ, майдандиъ,
Аьнтай дийигъна сарди.
Тур, апІури вацІрацІар,
Хлиъ чІивибси рябкъюра.

Ккебгъу кчІихуб. Аждагъа
Дишла ичІибху юкъ'ан.
ГъапІнушра гизаф гужар,
Аждагъайихъан хъундар
Жиликан Аьнтай ктарсуз,
Чан мурдал ушвнихъна хуз.
Адабхъну къувватнаан,
Алдабку думу магъа.

Люкьси, Аьнтай алархьу,
Затра дархьиди гьафил.
Кьюркьлин цIаси, йивну тур,
Аьнтайи алдабтIу кIул
Аждагьайин. Ва дид'ан
Шубуд йигьан ва йишван,
Нирси, удубзу ифи.
Гьамци аждагьа гьабкIну...»

...Сабпну, гьапIганси йикьрар,
Ухьт алдабхьу вардилан:
Чиб-чпихьинди лигура,
Хиял апIин, агура
Гьуландарин арайиь
Ухшар вуйир Аьнтайиз,
Гьаз гьапиш кIубан баяр
Гизаф а Дагьан гьулаь...

«...Гьушнушра гизаф вахтар
Дидхьанмина, гьамусра,
Шлиз ккундуш чан гьахи жил,
Гьадму вартIан ву гужлир»,-
Дупну, Аба ккебехьу...
Ииз урхрур, увура хьугь,
Нумуна ву ухьузра
Кюгьне Аьнтайин гьунар.

* * *

...Эвелцан-цан либцура,
Цийир-мяхъяр ургура...
Му йишв ккудубкІрубси дар,
Шадвалиь а гьуландар.

Сасдар деъна цІихъ, гьацІар
Уч шула апІуз «УфцІай».
Гъач, йиз урхрур, ухъура,
Уф-цІа фу вуш, лигухъа.

...Ахю рубдин аржал
Улубчвна ва мурслихъди
Хамхрикк ккибтІна. Дидихъди
Жигъиларин а гъюжат.

Дийигъна гергми цІарнаъ,
Йишвлан ришвуз хай шулдар,
Гъузрадар аржал машнак
КубкІуз, апІури уфар.

Аржал кубкІиш, гаф хътар,
Гъязур апІин савкъатар-
Жигъилар хулаз гъиди,
Чпиз ипІруб абкъин пиди.

Варди уфар апІура,
Хъа къюр чиб-чпиз лигура.
Хиял шулуки, мурар
Чиб-чпиз затра гъяркъдар дар.

Лигувалхъан улариз
Уф апІуз адар мажал.
Ва гергми цІарнаъ аржал
Рябкьюрадар мурариз.

Сабпну сюгьюрнан нивкІ*ан
Дагъанбай гъахъи уягъ,
Амма, амма гъабхъну къан -
Уф-ца хъабхъну, вагъ, дугъахъ

Гъаз гъабхънийкІан кІул шавли
Лигруган думу шураз?
Мугъаз гъидихъну ахъли
Учв ккунир ва ккунир чаз.

Ккунхъували ацІнайи
Дагъанбай улихъ гъучІву,
Жигъилар рякьюъ учІву
Савкъатариз Уф-цайин.

Къюр риш гъузна къяляхъди,
АпІури а кушкушар.
Гъеебхъуб пуз гъялакди,
Сарнур къямкъриз ву ухшар:

-Нарасабатди ахъли,
УлтІуччвруган учв цІллан,
«Йиз ккунир узуз ишри!»
Гъапнийи. ЦІиб вахтналан,

«Ибшири кІуруб ккунири», -
Дупну, нубат даршра чан,
Асланси айи хюрчаъ,
Дагъанбай ултІуччвнийи...

-Вушул, вушул, хъугъурза,
Узуз гъябкъюбра кІурза:
КкунийкІан, я риш, увуз
Дурарин улар рякъюз,

Ухъу уфцІа апІруган.
Мяъли вуйи, даркІруб гаф!
Дици арснугу лигрудар
Шулу чиб-чпиз ккунидар...

Гъаму вахтна лап багахъ
МучІушнаъ гъеебхъу «Агъ!»
Хулаз гъажаргъу шубар.
ВуйиштІан мушвахъ хъайир
Къягъялбализ ккеънайи
Ухъуз таниш Гъанлубай.

Гъугъубжву дугъаз, ибахъ
Текрар шули саб-швнубан:
«Нарасабат - Дагъанбай,
Дагъанбай - Нарасабат.»

Гагъ мани, хъа гагъ абхью
Гъабхьи дугъан йирфариз:
«Гага уз'ин гъяаблхью
Балин шив хъидар йиз риш!»

Гъанлубали дишла хил
Иливу чан хажлиин,
Хъа Абхюсакъли гъапи
Гафар гъахъиган к'ваин,
Сппари гъапу жакъракъар,
Дебккри к'ваан гъюру хъял.

Чав-чакна гъапи дугъу:
«Тувдизачвуз сифте йиччв,
Дидкан шул учвуз агъу,
Тухум т'анкъ ап'арзайичв!...»

Гъулан зиихъ пираригъ
Гъярябгъю магъа ц'югъяй,
Хиял шул, дидиз агъя
Къимат думу гафарин.

Минди-гинди дилигну,
Шап'ах унт'аз дизигну,
Чакъалси, ихтиятди
Гъанлубай гъуш гъяятдиз.

* * *

Ярхи йишв цIа убгура
Гъулан гъацIкъялаъ, гимихъ.
Шадвал, аьлхъюб, зарафат
Кам хъуз хъюгъган, шли афар
Шли ганжврар, хъа шли цIикбар
Хура Эвелцан-бабаз.
Хъа гъуншди Ярбалин ихъ
Дубхна магъа дангура.

Зарафатчйир ккебехъна,
Дибиснайиганси чIал,
Мюгътал духъна гъуландар:
Мициб ляхин гъабхъиб дар -
Гъанлубай, къискъис, ягъи,
Гъюра хъади пез чагъи,
Фу-вуш хъана кка къючIакк,
Ухшар вуйиб бетдихъна.

Дивну чан савкъатар цIихъ,
Дийигъу ихъ игит му.
Вардихъинди лигура,
Фуж-вуш дугъу агура.
Гъяркъиган Къягъялбай чаз,
Дупну «хай шулин гафназ»,
Къягъялбалихъди думу
Деу хамхриин, исихъ.

Къюри гафар аПруган,
Шубурпир ву, кІур, артухъ.
Урхрур, ухъу къюр вухъа,
Фтикан кІураш, хъпехъухъа.
«...Казук увуз цІийичІал,
Мелз ебцпри йиз, вуш кучІал.
Гъеобхъунуз, хъугъ узухъ,
Мина узу гъюруган.

Ккун духъну а сариз сар
Яв бализ ва йиз шураз.
Хъугъундайза узура,
Рякъийиз хил бисури
Ичв хулаъ бали шуран
Ва хъаПри тІубахъ тІублан.
Гъаци рягъят гъабхъниз кІваз,
Шулхъа гъамус мирасар».

Пуз даршули «ав» я «ваъ»,
Гъах духъну а Къягъялбай.
Дишла гъафи кІваз дугъан
Хябяхъгандин гъалмагъал.
Фикир гъаПу: «Фендигар,
Фу айкІана яв дигаъ?
Къюб гъюр йикІрур саб йивбаъ
Давди кІурдарвуз гъулаъ».

КѢаин гѣбхѣ хѣасин нивкѢ
Гѣябкѣюб чаз ухди-ухди:
Чан гѣакѢн шив ишури,
Абгѣт апѢуб ккун апѢури
Кѣюрпи шив дархуз хулаз,
Вафалуди гѣзуз чаз;
Гѣич сабдизра дилигди,
Швушв хуз бализ, алир юкѢв...»

* * *

Урхур, деѣну имиди
Гѣанлубайна Кѣягѣялбай,
Санур - фикрар апѢури,
Тмунур - дугѣаз лигури,
Багахѣди хѣухѣ таниш,
Фужар вуш, му байна риш,
Гѣюбхдар ккунивал зурба
Эбелцнизкѣан жиниди.

Кѣягѣялбадин хизандиѣ
Кѣанна кѣюд йис улихѣна
Бай гѣахѣиган ургурпир,
Ицпри духѣну, гѣакѢну хпир,
ГѣакѢну вари бицѢидар,
Думугандиз гѣахѣидар.
Гѣюрхну, туври чпин нана,
БицѢир хпари Дагѣандин.

Гъамци, бици Чер икан
Шлуганси гъар къувватлу,
Гъахъну дугъкан мургу бай,
Гъулаъ чаз адрурсир тай.
Кубанвал'инди дугъан
Табасарандиъ Дагъан
Хъанара гъабхъну адлу.
Гъамус улхухъа шуркан.

Нарасабат кюкюси,
Адашвну айир ахъли,
Риш ву сар, хъайи - хъадрур,
Гъичра заг ухшар дарур
Дадайиз ва гагайиз
Я хасиятнининди,
Я машинан калбар индии -
Фуж вуш, вуйи кюрин сир.

Ухди-ухди, хъадукра
Гъабхъиб ву му гъядиса:
Ярхла гъул ан Гъанлубай
УтГурккну адми йиклбан
Жаза вуди. Гъадмуган
Багахъ Ккадабхъу гъулан
Гъидихъну дугъаз риш сар,
Бицир, уршурсир каркна.

Шад гъахъну жилирна хпир
(Даршулинхъа, гъидихъган

Къисматну чпиз тутрувур
Уъмриъ сатИди гъубшу?).
Минди-тинди гъилигну,
Хябяхъдизкъан ккилигну,
Амма фужкІа дарфиган,
Гъитну думу ришди чпиз..

* * *

...Эвелцан-цан либцура...
Сюгъюрнан йишв ву ахъли.
Чивибси, цІа убгура.
Ярхлаан гъюра мяъли.

Амма, лиг, Ахю-сакъал,
Ккудукъну хилар шафнакк,
Деъна. КІваъ а гъалмагъал,
Ккахъна ккудрубкІру шакнакк.

Мугагъназ дархъибсиб цІа
Жандиъ арабгъна дугъан,
Йивури учІвру къацІар,
Шахъси, либцура гъянаъ.

Деребхъури машквран сес,
Кахъна фикрарик думу:
«Йиз кІваъ айиб вуш пис несе,
Гъуландариз пиди фу?

Улдугну шул йиз улар
(Буза узура адми),
ЦИхь гьяркъиган жигъилар
Эвелщан-бабан ялхъвниъ...

Дуфнадарш ккунивал кІваз,
Гъар тархънахъ «Нарасабат»
КІури, юкІв ебгура гъаз?
ЦИиб айин жара шубар?

Ккунивал ву. Хъа думу
Сар касдин кІваъ убшурдар.
Ккунду кьюб кІваз пай апІну,
Пай дарапІиш, бахт хурдар...

Нарасабатди нагагъ
Дагъанбализ гъапнуш «ав»,
Ккуниваликан пуб гаф
Фунуринра хъибди дав.

Вушра... Вушра, гъюжатназ
УдучІвuruш, аьгъдарзуз.
Белки, дилигну яшназ,
Бали тувур рякъ узуз.

Хъа шуран юкІв, кагърабар
Ккахъган, нагагъ, шул гъюдли.
Шул! Дурариз барабар
Савкъат шураз тувур шли?..

Белки, Эвелцан-бабу,
Риш вуйган гавагъир,
Узу изитІ гъапІну шул?
КудубчІвур, улубкъган гъир...»

Гъаму вахтна шлин-вуш хил
КубкІу дугъан чил пІапІхик.
Ахю-сакъал гъидиргу,
Минди-тинди гъилигу:

Дийгъна гимихъ, къялаъ,
Къягъялбайна Гъанлубай,
Цихъ уч духъну а гъулан
Жигъил баяр ва шубар.

Ккебехъну а гъуландар,
Ци такъракъар апІура,
Рябкъюрыйиб, ваъ, нивкІ дар,
Къягъялбали гаф кІура.

Гъанлубай, накъ гъалмагъал
Нуфтдиинди гъитІрибккур,
Дийгъна гъвалахъ, дугъан
Гъарсаб гафнахъ хъапІри кІул:

«...Къукъулуфна дирбаш люкъ
Ккунивалин тІапІарийъ
Ахъна ахъли. Дурариз
Ккунда албагуз чпин мукъ.

Умчарин амриинди,
Ихь рякъ-ражариинди,
Ичв разивалиинди
Цин-ялхъван ккун апурча!»

Гьуландари сабхилди
Ипу гьарай: «Цин ялхъван!»
Мушвахь саб дарш, саб хьибди,
Махьадакан, урхрур, узхъан...

Лиг, Ахьюсакъли къастан
Жигьилариз ктитур
Цин ялхъвнин вари шартар.
Хьпехъухьа, гьач, ухьура.

«...Ккун духьнайи ришна бай,
Хилар дидисну, цихъан
Хьлицну ккунду ургубан,
Хьасин ккебгьиди ялхъван.

Ва жиниди риш ккунир
Аш, ихтияр а дугъаз
Удучивуз гьаму ялхъниз,
Хьади чан савкъат шураз.

Хьа шуру думу савкъат
Кьабул гьапиш, дишлади
Дебккди Цин-ялхъвнин мукьам -
«Жинир» гьагьюр риш хьади.

Жиниди му бай ккуни
Риш аш, шулу дугъхъанра
УдучІвуз му Цин ялхъвниз,
Мушвахъ саб шартІ хъа амма:

Сабан сар, хъа тмунур риш
Гьергру гьулан гьирагъдиз,
Хъа бай шлихъди гьажаргъиш.
Гьадму шулу дугъан шив...»

Дарпишра Аьхюсакъли.
Жигъилари кІура чпи:
«Ялхъван апІрудар ахъли
Хлинцикк кка ккунивалин!»

* * *

Агъ ккунивал, ккунивал!
Авуз ккудрубкІру кьувват.
Жил'ин уву аливал
Инсанарин гъабхъну бахт.
Ягълиб вува дагълартІан,
ГьюлертІан вува дерин.
Хъа ккунирин улартІан
Хьадарра дар кІваз ширин...

... Ккаъна магъа кьюр жигъил
Ккунивали хлинцарикк.
Начди бисуз шуран хил

Жарадарин уларикк,
Бали ис аІура кІул,
Хъа мухриъ юкІв ебгура,
Хиял шул, гьамус тІубкІур.
Риш, нач кади, лигура.

Дурарин юкІвар ацІна,
Гъязурди ву улдузуз,
Пуз шули адар амма
Къюб гаф:«Уву ккундузуз!»
Набши яв къувват, жигъил,
Гъурд йивну йиц адцабкру?
Дайна уву гъяйвниин
Дийигъну ялхъван аІрур?

ТІубжакъвси, ккебрехъру риш,
Гафкъан кІурадарва гъаз?
Эгер уву «ав» дарпиш,
Фици гъюр ккунир яв кІваз?..
Пагъ, вахтнан бицІи ара,
Ярхиб дарна саспиган!
Хъугъ, аьсиркъан гъябгъюра
Шуру пайиз къюбпи гаф!

Завуъ гъялак дубхъна ваз,
КІура, хиял шул, диди:
«Ккунду, ккунду бай шураз,
Хъа бализра ккунду риш!»
Магъа дишла вазлихъди

Шуру гъапи:« ...ккундузуз»,
Ва Цин-ялхвнин мукьмихъди
Гарчлар гьитирху завуз...

Илдицура бай шурлан,
Люкьси дябкънайи хюрчлан!
Хъа риш! Пагъ! Пагъ! Риш ву, хъугъ,
Махъвариктан даршлу къугъ!
Фу гъабхъну? Ялхвниъ айир,
Риш, саб дупну, гъажаргъу
Терефназ Рубас нирин,
Дярябкъру йишвахъна гъул.

Деркку гарччил ва мукъам.
Дагъанбай лигури а,
Алапруганси улам,
Къяляхъди гьерграй шуран.
Вардилан илбицну ул,
Белки, пуз ккунир ашул:
«Къастан Эвелцан йишван
Гъапну мугъу Цин-ялхван».

Ахъюсакъал дийигъна,
Маддаси, кул дапну ис,
Ккадатна машинан рангар,
Жин апуз даршули гъисс...
Хъа риш гьергри а, миршси...
Магъа сабпну Дагъанбай
Хъчаркку шурахъ, чимирси,
Дугъахъди - вардин лигбар.

Жигьилари шадвалин
Гъарай хъипу къяляхъди.
Улхура магъа вари,
СартІан сар ву гъялакди.
КкъятІялхъюра завуъ ваз,
Кидибтури гъябкъюб чаз:
«...Ва магъа Рубас нирихъ
Ккунир хъуркъну ккунирихъ.
Дебккуз дархъиди айтІан
УтІубччурайи ялав,
Карсу дурарин кІвантІар -
Ва гъиссар гъахъи битав...»

Агъ ккунивал сюгъюрлу,
Аркбан дубхъну, хъайиз гъир,
СатІи гъапІва къюр жигьил -
Гъит дурар бахтлу иши!

* * *

Уъйирихъди даттарин
Магъа завар аркура.
НивкГан хъиргри а жакъвар,
Йивура ширин мукъмар.
Хъа Дагъан гъулан гимихъ
Гъуландар уч духъна цІихъ,
Ярхлаз-ярхлаз ерхъура
Аьлхъбан сесер дурарин.

«Нарасабат нирихъна
ГьергнийкІан ялхъвниан гъаз?» -
Гьерхра шлугъчийи къастІан,
Ккади гафарикк астар.
Жаваб туврурра дар
ДумутІан цІиб аьмалдар:
«Хъа увуз Ярарин гъарз
Дубхну ккундийвуз цІихъна?..»

Магъа гъюра Абара,
КІура, ярхла имиди:
«Хъугъай, гъяркъюнзуз нивкІуъ
Ригъна ваз завуъ укІу
СатІи духъну ихъ гъул ин,
Гимйирси Каспий гъюл'ин;
Дурарилан гергмиди
ИлтІикІнади хьадарра».

Сари гафра апІайиз,
Жаваб туву Ярбали:
«НивкІукди увуз, Аба,
Гъябкъю ригъ ву Дагъанбай,
«Ваз фуж ву?» гьерхруш уву,
Думу Нарасабат ву.
ГъапІну Цин-ялхъван ахъли
Дурари, уву гъайиз.

Увуз гъяркъю хьадар ву
Гимихъ хъайи гъуландар».

Шад гъахьи гизаф Аба:
«Ярбай, цийи чIал апIбан,
Рубкьурвуз ужуб чIакьрам -
Тувурза увуз ургам.
Хъа шли фицдар савкъатар
Духнаш, Ярбай, аьгьдарвуз?»

«Гъанлубали дубхна пехь
Ва йиччв, абцIну саб бети;
Якъ дубхна Къягъялбали -
Убжура аржлариин.
Жергейиъ ургуб хъаба
Дивна, урзну тIач, чIаба.
Мушвахь ккуниб хъа вари -
ИпIуз-убхъуз ккундуш, деъ».

«Ихь дем мубарак ибшри,
КIарчра ча, лигну яшназ.
Саринра дархъуз гъюжат,
АпIурхъа рякъяр-ражар
Абийрихъан айидар.
Мирасар хъуз ккунидар
УдучIври гимин къялаз.
Къягъялбали гаф йипри».

«Гъуландар, ккунивали
Къюрдукан хъад апIур, кIур.
Гъад циз, гъархну гиранар,
Ккундучуз хъуз мирасар.

Кюмек йибхъ учуз, Умчар!» -
Дунну, дугъу пIапIах чан
Гъанлубалин улубкIу,
Хъа дугъан пIапIах - чаин.

КкудукIубси му гафар,
Жилик кудруркIри ликар,
Итай-Гъанлубалин шив-
Пай апIури аварши,
Илдицу варидилан,
Шадди, тIирхузкъан завлан.
МапIанай аьйиб дугъкан -
Хал ккебгъуб дар зарафат.

Хпари, мяъли апIрубси,
КIура: «Гъамци меълиди
ЙикIайизкъан гъузри чпи,
Албагну, жилирна хпир;
Ва хъиршири чпихъ ургур бай,
СартIан сар ужур, кIубан;
Вари чвйириз ккунирди,
Хъиршири сар риш, кюкюсир!»

АпIури швушван адар,
СаритIан артухъ сари,
Къабидари, духъну гъварч,
Убхъури а магъа тIач;
Жигъилари «Дагъанбай
Люкъ ву!» кIура ва чIапIа

АбиІну убзра кІарчарий,
Амма цІадал гьибтрадар.

Шадвал, аьлхьюб, зарафат
АтІагна гьул вуйибси -
Давам шула мярака.
Анжах сарик гьалаб ка:
Фукьан гьубхьишра чІяшІа,
Гьархрадар Нарасабат.
Деъна, яснаъ айирси,
Щижан йигьси, ву суфат...

Ригь гьудубчІвру терефнаъ,
ЦІаси, ахсрар ургура.
КІакІаринн тепйирин
Гьургу зюрдун букІарин
Цюмгьларикан, шул хиял,
Кабхьну дурарик ялав.
Гимлан вари гьягьюра -
КкудубкІну йишв сюгьюрнан.

Фуж гьялак ву чан ахуз
Кивнайи бицІидарин
Машнакан ктатуз шюкьян,
Пуз дурариз гвачІнинган:
«Къамкъамиса-баб гьяфну,
Учвуз савкъатар гьахну...»
Гьяркат ву жигьиларин
Штулан хахар ултІухуз...

* * *

Дарин фициб азгар йигъ!
Дуфна гьулаз хьадукар.
Эбелцан-цан либцура,
Дерниъ харар урхьура...
Эй, дагъанжви, абцц яв ракк,
Гъюра гьуландар машквракк!
Рази хьуз дулар увкан
Ургуб хураг див кIаркIгIигъ:

Афрар, ганжврар ва дангу,
Аварши, чIиргънин галар,
Песь, цIикбар... Гъит Эвелцни
Вардиз шадвалар хури;
Артухъ апIри хьраъ укI,
Танхлиъ - дяхин, мух ва дукI;
Ярхла апIри гьалмагьлар,
Иццрушнар ва дявдин гур!..

БицIидаринра девран
Дубхъна, гьваълан гьваина
Лицура магъа дулар;
ХъитIну ярхиди тIурнар,
Ибхри а кюмгъриан дигъ
Ахью-бабахъна, гамдигъ
Уржури айирихъна
Шибриин машкврар ганжврар.

Ахю-бабарикан шли
Ивиш, кЮгьял дарапди,
Гизаф савкьатар дигъаь,
Сабхилди кЮра дугъаз:
«Хьиршри увухъ, ахю-баб,
Сар ужур ва кЮбан бай!»
Тибхура гул ин шадди
БицИдарин му мяъли.

Хъа ахю-баб къискъис вуш,
КЮра, вардиз ебхърубси:
«Хьидришри гъич увухъ риш,
КЮлин алир гараниш».
Гъебхъдарра аьлхъюра,
Ахю-бабаз хъял гъюра.
Тувидийи артухъси
Савкьатар, гиран гъабхънуш...

Вагъ, бицИдар гъваълан гъаз
Шадвалин гъарайихъди
Гъюлягъинди жаргъура?
Хуйирира апЮра,
Аьлхъюрайиганси, аьмпар? -
Му гъунши гул ан гъямпар
Далдабу зурнайихъди
Гъюра, лиг, Дагъан гъулаз.

За дапна цару маргъар
Ва мялийир аптура;
Улихъ хъа кьюр гъямпI-хялижв.
Сарихъ хъибтIна кьунан рижв-
Вахт-вахтнак аптура «меь!»;
Тмунуриз ухшар ву швеь-
Ккалакьури лицура
Ва аптура кьумбацар.

Дурарик уйинар ка,
Гизаф, адрубкъан къадар.
Аьгъдарди, фужкIа нагагъ
ГъямпIариз гъахъиш багахъ,
Дарпиди бицIир-аьхюр,
Дишла машинягъ гъябхъди хю.
Гиран, я хъял апIруб дар
ГъямпIарин уйнарикан,

Мялийир ва зарафтар
ТIирхура укIу завуз...
«...Дерниъ харар айин яв,
Цигъран ликар ккайин яв,
Ккайин яв марцакк цикаб,
Жан аьхю-баб, аьхю-баб?
Гъаму цару маргъ увуз,
Адабгъ учуз саб мурта!»

Гъамци, зурна, далдабу
Йивури, гъягъюра, лиг,

Урнарехъна гьарсарин.
Хура аьхю-бабари
Муртйир, хифар, аварши
Ва цIикбар айи сини.
Гъюру Эвелцан ибшри
Хъана ужубна шадуб!

* * *

Варишвариь либцура
Шадвал Эвелцан-бабан.
Фу-вуш гъациб рябкъюри,
Завуь ригъра аьлхъюра.
Лиг, Дагъан гьулан исихъ,
Аьхю майдандиь, нирихъ,
Жигъил баярна шубар
Жуккмариьди яртура.

Агъ, сюгъюрчи Эбелцан,
Жигъиларикан уву
Фу гъапунва? Лиг, ари:
Жут-жутарди жу ккмариь
Фуж деъна, фуж дийигъна
Ва чиб-чпихъди дамахнаь
УтIурччури а завуз,
Кайиганси чпик хлинцар.

Варж йистIан артухъ вуйи
Хифран гьарра дубхъна шад,

Айганси учв ялхвниъ,
Ришвура цирклар ярхи...
Амма фу-вуш гъубкІрадар,
Демраъ къюр жигъил адар,
Ккабалгну, тахтназ ухшар,
ИчІиди а жуккмиъ йишв.

Фужар вуш, кІваин хурза,
Урхрур, увуз думу къюр:
ДапІну гимихъ Цин-ялхван,
Гъажаргъу нирихъна сан
Ихъ дирбаш люкъ Дагъанбай,
Къукъулуф Нарасабат.
Чиб-чпинн юкІв улубкъу
Дурар гъюраш, лигуза.

Магъа жамна швушв гъюра -
Жил'ин вартІан бахтаврар!
Жам гъапиган, хъугъ, жам дар,
Хиял шул, ву чаландар;
Швушв гъяркъган, бисуру чІал,
Кюкйирин таж кІул'ин ал.
Сафди хъуз хъана мурар,
Ригъди нурар рагъура.

Дитруганси тахтнинн,
Итну жуккмиъ швушвна жам,
ИлтІишну а жигъилар,
Гъарсари апІура ял.

Жуккум завуз тибхура
Ва диди кьяляхь хура
Карснани кьуб ккуни жан:
Саб - шуран, хъа саб - бадин...

Гьарсабдиз а эвел чан,
Гьацира а чан аьхир.
КкудубкIура магъа йигъ,
Ккунди-даккундиси, ригъ
Алабхъну (адар чара),
Дараргъну завуь нулар,
Шуран кушарси ярхи...
Ва ккудубкIну Эвелцан.

ЦИН ХУ КИВУБ

Кьюд йигъ гьушну Эвелцнихъан,
Шубудпибди ккивна ахсрар,
Жилгъайиьди гьулан зиъхъан,
Жинидиси, гьягъюра сар.
Чкиди хлихъди гьабхура якъ,
Яраб, думу вуйкIан тIафал,
ГьадабтIайиз шли-вуш чан рякъ,
Зигурайир гьергуз жафа?
Ваь, дар. Хуй ир Дагъан гьулан
Хьерградар (рябкьюрвуз?) дугъахь.
Вуйиш гьуландари кIубан
Тувидийи сакьуб гугахь.

Белки, вушул, белки, даршул,
Аьгьдруб пуб ужуб ляхин дар.
Хьипхьа, гьач урхрур, дугьахь ул,
Фикрариьди даршлуб адар...
Вушра учв гьялакди гизаф,
Рякьюь айир рягьят йивуз
Деу магьа, духьну бизар.
Вагь, танишур вуки ухьуз!
Дагьан гьулан Аьхю-сакьли
Гьапра мушвахь? Дудубгна фу?
Яраб, думу аьнийклан шли
Ярхла рякьюь? Кьукьулуфру?

Гьаци ву. Унтлаь йивна кьюкь,
Кьваь фикрарин а гьалмагьал.
Завуь чарх йивурайи люкь
Дагьанбайси гьибгьру дугьаз.
Аьхю-сакьал багагь хьубси,
Даркьан юокйир хьюгьру ришвуз,
Гьибгьру, кьалхьри кьуруганси:
«Нарасабат - жарарин швушв!»
Магьа дере, дерейиь гьяр
Улхура гьярихьди жара,
Ккебехь гьа, дидизра аьгьа,
Фу гафар аш, Дагьан гьулаь.

Думура гьич, хьебехьа кьвахь:
Вуйиганси учв тутугьуш,
Кьура мухриь гьарсаб тархьнахь

«Нарасабат!». Фу апІуруш,
Духъна аъжуз Аьхюсакъал:
Куц нмдар ипІбан, я ахбан,
КкудубкІру миж кивна якърак,
Белки, гъапІган думу къурбан,
Я кІур Нарасабатди «ав»,
Я дубгур Эвелцини изитІ.
Чан гъапІу чарйир дархъуз дав,
Кыобпибдиин ишри рази...

Дерейиан ягъал таблиз
УдучІвайиз якъна думу
(Гъии ляхин дар, аьгъдарш шлиз),
Магъа уьлинчІивра гъабхъну.
Аьхю-сакъал духъна бизар,
Даршлубсикъан хюрчан хура.
ДукІнайирин кІулихъ суза
Зигруганси, Дюрхъ рабхура.

Табасаран ругариин
КудубчІвнайкІан шликан гунагъ?
Дарш улубкъуз гъуларини
АйкІан бала дубхъну багагъ?

КибтІну чан якъ гъарик мяхъюн,
Дазаргну завузди хилар,
Аьхюсакъал улихъ Дюрхъян
Дийигъна. Дугъу ихтияр
Гъадабгъури а ригъдихъан

УлдучІвуз хъаран гурзлилан,
Дарман гьерхуз тІабибдихъан,
КІури ашра чав мелзиалан
«Ярхла хъузди гьулхъан бала,
Къабул апІин, Дюрхъ, йиз къурбан»,
ЮкІв ебгура дугъан гъянаъ:
«Йизур хъузди Нарасабат!»

Дюрхъ рабхура хъана зарбди,
Гъеебхъганси кІваан гъапиб,
Дих апІура шлиз-вуш давди
Ахъю-сакъли: «ТІабиб! ТІабиб!»

Фу ву му? Адар кІурур «гъай»,
Дарш лепІлепІсиб гъабхънийкІан чІигъ?
Ибшурайинганси, гъургъурай
Наан-вуш гъарабгу гъаригъ.
Чара адрур учІву хъараъ,
Дивну шаламар гурзлинин.
Мушваъ адар ригъдин нурад,
Ккирчна бархлар бархларинин.
Хъа гъваларик ка халачйир,
Уларин акв чпихъна зифу.
Сюгърикк ккахъру мушваъ айир,
Иллагъки вуш сарди думу.

Шам кабхъу дугъу, сабшвнубан
Чахмахикан йивну цІигъирч.
Ахъю-сакълиз Нарасабат

Гьугьужву. ЮкІв яваш дар гьич,
КІури гьарсаб тархънахъ «Гъарах!».
Фагъми кІура: «Ваъ, мягъян, ваъ!» -
Аьхюсакъал духъну а гъах.
Ва фагъумна юкІв гьюжатнаъ
Имиди, хъаран дериндиз
Чиб-чпиланди гьушу ликар.
Аьхю-сакъли, лиг, гъагъиди
Ил хътабгъура, гъавайикан
Хил ктатура, тмунуб хлиъ шам,
ГучІ дубхънайиганси, убгура.
Саб гъаранту гагъ мучІушнаъ
Дубгра, гагъ гъарзхъан хълибгура...

Гъамци, хъубан гъядрариан
УдучІву ихъ Аьхюсакъал,
Сабпну, гъиришвганси къюб гъван,
Гъярсу ккурушвягъ дараскъал.
Гъарантура, дархъубси зат,
Наан-вуш ярхла гьудубгну.

Чалназ гъафи мичІли гъарзар:
«Эй адми, яв юкІв улдубгну -
Жарариин бахил хъувал
Ккунивапси улупунвуз.
Гужназ ккунир хъуз даршлувал
Гъамускъан агъю йибхъ увуз...»

Ул адабгъишра гудручІру
Ахюсакъал гъахъи гукІни,
Ургубни хул ан удучІву,
Уюгъси, сар исчІли адми.
«Къяляхъ хъадак, гунагъ кайир,
Гъванари чІаркІайиз уву.
Яв уьзур дар дарман айиб...», -
Жиликканси гъапи дугъу.

* * *

Деъна магъа Ахюсакъал
Дюрхъян улихъ, бейнаваси.
ДатІна дугъаз меэр якъран,
ТІабиб гъюрадар къастІанси.

ДукІнайирин кІулихъ суза
Зигруганси, Дюрхъ рабхура.
КІваъ убгурайи цІин мурзар
Уларихъан гъиричура.

Гъугъужвур, Нарасабат,
Къукъулуфси, хъилицури
ЦІихъан, хъа дугълан Дагъанбай,
Люкъси хюрчлан, илдицури.

Уларихъишв гъабхъи мучІу
Ва ккадатІу рангар машинан,
Адатганси гаркІал учІру,
«Агъ!» тадабхъу дугъан кІваан...

ТІабиб гъафи хъар ан, жинси,
Гъапи дугъу Ахюсакълиз
Гафар, кирифури жирси:
«Йиз бай, яв дерди фу вуш, йип..

Ахю-сакъал гъялак ву пуз
Йигъди-йишвди фикриъ айиб,
ЦІигъси, гъитрайиб учв ургуз:
«Дарман апІин узуз, тІабиб!

Ккунхъували дапІназу лукІ,
ЯгъчІвурна хъуд йис вушра яш.
Хизан ашра, фагъумна юкІв
Гиж духънайиз... Йип, чара аш...

Хъасин ктибту Ахюсакъли,
Эвелцнан цІихъ, гимихъ гъулан,
Фици шуран утканвали,
Гъяйран дапІну, гъухнуш улар;
Ва, шакнакк ккимиди кІулиъ
Фагъумна гъиссар дугъан кІван,
Фици гъапІнуш жара бали
Думу шурахъди ЦІин-ялхъван...

Хъпехъу тІабиб, ккебехъу ва
Гъушу дубхнайи якърахъна,
Ахюсакълиз хъузди дава,
Дидкан ктабтІу саб башкІул хъа.

Табиди, дапІну кушкушар,
Дюрхъян улихъ диву башкІул.
Гъябгъяйизра сацІиб ара,
Гъубху хъа гъяризди микІлу.

Хъасин дугъу гъапи: «Йиз бай,
Гъякъ даруб узхъанра шулдар.
Рябкъюравузки, яв къурбан
Дюрхъю къабул апІурадар».

«Саризра ва сабдизра гъаз
Ккундар думу духъну йизур?
Пай апІуз даршлуган къюб кІваз,
Ккунивалра дарин уъзур?» -
Хъял гъювали дапІнайир кур,
Диш гъахъи табиддин машназ,
Хиял апІин, думу уркур,
ДарапІиш дава чан дердназ.

Гъарзси, дийигъну а табид,
Деребхъу тІул дапІну гъапиб...
Мулахси ригъдин нурарикк
Гъахъир табиддин уларикк,
Ккарагу ихъ Ахъюсакъал:
«Табид, жарар дапІну даккун,
ГъапІнийиш шураз узу ккун,
Тувдийзавуз саб лиж якъар...»

Гъарси, дийигъну а тIабиб,
Деребхъиганси чаз гъапиб...
Ва сабпну чIалназ гъафи «гъарз»:
«Уву гъадабтI жаза яв кIваз -
Жарариин бахил хъувал
Ккунивалси улупунвуз.
Гужназ ккунир хъуз даршлувал
Гъаргандиз аьгъю йибхъ увуз.

Дубхънайибси шликан-вуш хъял,
ГвачIниантIан Дюрхъ рабхура.
Душну ккунду узу Дюрхъяз,
Гъарах ичв гъулаз увура».

* * *

Магъа, лисун шули йигъар,
Ахъюсакъал, кIваъ ади гъал,
Гъарзариина Жазайин
Хъуркъу, улхури фарзарин:
«... Хъа, вари аьгъшулвуз, тIабиб,
Дюрхъяъ гиж духънайи къабир...
ГъадабтIайиз жаза йиз кIваз,
Гъарзарилан ипурдар гъаз
Му якъ? Дидихъди йиз уьзур
Гъаргандиз ибшири гурбагур!...»
Душну айириси кIул'ан,
Ул илбицну гъарзарилан
Ва, дибисну кIарчарихъан,

Гъарзарилан якъ ипу. Хъа,
ШлизкІа мушв ин учв дрякъюз,
Гъулахъинди учІву рякъюъ.

Рягъят гъабхъи жандиз дугъан,
Илдипганси къяллан зур гъагъ...
Алдагъайиз рякъюъ къюб лик,
Вагъ, юкІв кубсуз хъюбгъю мухрик:
«Дугъан швушв хъуз Нарасабат,
УвутІанра вуйин кІубан?
Алдабгъ дици вуш ччвур увлан
«Ахъюсакъал Дагъан гъулан».

Чалназ гъафи магъа улар:
«Хъибдарчухъан апІуз кучІлар:
Уткан риш ву Нарасабат,
Адрур гъулаъ чаз барабар!»
Магъа фагъми кІура дугъаз:
«Хъебехъдарва тІабибдихъ гъаз?
Уву яв кІван апІин диван,
Дархъиш биябур хъидива
Улихъ яв багъри хизандин.
Гъулан ва Табасарандин...»

Фу апІуруш. гъахъи аъжуз,
ЦибтІан имдар авали хъуз
Ахъюсакъал. Дугъу гъапи:
«ТІабибди кІурубси ибшри...»
Гъуш Гъарзар'инаЖазайин.
Дурушузра чара айин?

Пагь гюрчегуб дарин йигь!
Завун кьялаз дуфна ригь,
Гьамгси марциб ву гьава,
Кайиб чак ургуб дава.

Хъа дерйириз лиг: дурар,
Улурзну ригьдин нурар,
Гьатарццу а, туври акв,
Такабурвал капри кIвак.

Хиял шулуки, дагьлар
Ву му юрднан гьаравлар.
Жил*ин алш женнет жара,
Думу ву Табасаран!..

Урхрур, гьамус лигухъа,
Ахьюсакъли гьапри аш;
Явашди багахь шулхъа,
Рябкъруганси дугъан маш.

Жазайин Гьарзариин
Дубснү айи гьвандинин
Ахьюсакъал деъна, ва
АпIура дугъу диван,
Чав суалар хьирчри чаз,
Кюмек йибхь дугъаз, Умчар!

- Улдугнийчва гъаз, улар,
ЦИхъ гъяркъиган жигъилар
Эвелцан йишван ялхъвниъ?
Учвуз Дяркъюр айин?
- Вуча айидар лигуз.
Хъа гъарсар гъяркъюр увуз
Духъну ккундинхъа ккунир?
Мушваъ адар ич тахсир.

-Гъамус яв ву, юкІв, нубат:
Гъар тархънахъ «Нарасабат!»
КІури, ебгуйва, йип, гъаз,
Кубччвруганси мухрик заз?
- Адми гъитуб аьшкънан цІигъ,
Дюз кІурва, ву йиз гъиллигъ.
Кабхъайиз увук ялав,
Наан аии фагъум яв?

- Фу хай шулуш, фу шулдарш
Дубхънайириз йизсиб яш,
Гъапундайва, фагъум, гъаз?
Йип, фу гъабхъну яв гъараз?
- Ккунивал жарасиб дар,
Сар касдин кІваъ убшурдар,
Ккунду къюб кІваз пай апІну
Гъапнийзавуз, хъа уву...

- ЧІааьн! Дарза авали!
Дархъуз лукІ ккунивалин,
Лигидарза зат дугъаз,
Думу дяркъну йиз ву гъаз?
Дарки думукъан уччвур,
ГатІабхъидза кІваан ччвур.
Гъит дугъкан фикрар апІри
Чаз ккуни дагъанбали!..

Кабгри мани ригъдихъ гъвал,
Алаху Аьхюсакъал...

* * *

Алахнашра, юкІв дар сикин,
Кипри гъапи гафарик кин:
«Хъибдарзухъан гъархуз думу,
УвутІан яв гъисс гужлиб ву.
Ккунивалиъ фагъум шлуб дар,
Къяляхъ гъадагъ гъапи гафар.
Ашра гъулаъ гизаф шубар,
Сар ву уччвур - Нарасабат!»

Хъана, инжик апІури жан,
КІванна фагъмин ккебгъна гъюжат...

АржаЛдижи шул, хъивган микІ...
Аьхю-сакълиз рябкъюра нивкІ:
ИлтІишнади чаллан архйир,

КІури: «Гъудужв, улдугнайир.
Ахъюсакъал Дагъан гъулан,
Дуфнача яв апІуз диван».

Архйиригъян гъюдучІву сар,
Гъапи дугъу: «Эгер гъиссар
Яв марцидар вуш, ЦІин-ялхъван
АпІруган Эвелцан йишван
Тувундайва гъаз кагърабар?
Ваъ! Ккундарвуз Нарасабат.
Хъибдар увлан алдабгъуз хил,
Жарарин хъувал бахил
Ккунивалси рябкъюравуз.
Гардан йивуб - жаза увуз!»

«Гардан йивуб! Гардан йивуб!»-
Хъухърумси атІабгу завуъ...

Ва гъилиркъу Ахъюсакъал,
ГъутІурччурси, хъиргу нивкІан:
Дерейиъди гъюра дифар,
Ерхъури а дугъаз гафар:
-Гардан йивуб яв цІибтІан дар,
АпІин кІуруб апІуз ккундарш...
-Хъибдарзухъан кучІал апІуз...
-АпІин узу кІуруб увуз...
-Дагъанбализ гъябкъну хюни...
-Вушра пидва узуз ккуниб...
-Пидарза, гъакІишра узу...
-Ккундайзуз ифи удубзуз...

Ахюсакъал хъайиз гъаври:
Учв алш Жазайии Гъарзар'ин,
Ебхъури айиб вуш нивкӀуь,
Шли-вуш гъапӀу чӀигъ ккудубкӀру...

Ахюсакъал гъедергу ва
Фикрик кахъу: мушв ин диван
Шлин апӀура, апӀура шли?
Къягъялбализ гъябкънун хюни?
Фуж вуйкӀан гъалӀур думу чӀигъ?
Дифру ккапӀу, ктӀубшвганси, ригъ...
Гъунихъан хюни гъарабгу...
Ва... Ахюсакъал гъажаргъу.

Дийигъу, гукӀни гъабхъи жан:
Къябрарихъна абснун ханжал,
Жилик карснун а адми сар.
Ахюсакъалин ифи, гъиссар
Урхъуз хъюгъю хъючхъюч-хъючхъюч:
«Гирами йишв ин мициб хюрч
ГъапӀур итуб гъарзарилан
Игитвал ву Дагъан гъулан!»

Хюрчабанси, хъпехъу сеснахъ,
Гъерграйирин хъахъу шилнахъ...
Магъа жилгъа, жилгъайиъ шил
КкудубкӀура йишв ин къяши.
Вуйиганси учв нагагъан,
Гъергур жин гъахъи... багахъ хъа,

Амма думу рякъюрадар.
Ахю-сакълиз аьгъдарди дар
Дугъаз ерхъруб гъани гафар:
«Адмийин маш гъяи кафтар,
Эгер уву дархъиш ашкар.
Хьюлар мапӀан хъасин узкан.
Ху апӀурза: агурзаву,
Жилиъ ашра, ашра завуъ.
Фуж вушра, дарапӀди диван,
Итурзаву Гъарзарилан!»

Ярквраъ гъарар гъахъи гукӀни,
Гъунихъан гъарабгу хюни...

Ва, жинси, наънан-вуш, къялхъян,
Къаби мяхъюн гъарин дахъ ан.
УдучӀву сар, якъин чакъал,
Ккарагури: «Ахюсакъал,
Хил алдабгъа, шулза яв лукӀ...»
- Мух убзрур, хъа ккадабцӀрур дукӀ,
Аьгъязуз, Гъанлубай, вува.
Гъуландари гъит яв диван
АпӀри Жазайин Гъарзар' ин,
Йиз хъугъвал алдариз ув'ин.

-Ахюсакъал, гъит вари пуз,
Ккундайруз ифи удубзуз,
Эгер апӀуйиш йиз муздри,
Узу кӀурубси чаз, вари...

Хъасин Гъанлубали ктибту:
Хюни ипну Гъарзарилан,
Къягъялбали гъапІну кучІлар
Дупну, гъуландарин улихъ
Къяляхъ бисуз гаф тувуб ЦНихъ
Къаст ади гъабхънуш фици чан.
(Кюмек гъабхъндар, ваъ, Умчар!)
Хъа муздри ккидривиган кІул,
Фици мажбур гъахънуш йикІуз...

Ва ибахъна гъапи дугъу:
«Дагъанбализ тувуз агъу
Дубхну аза Асккан гъул ан,
Гъягъиди думу йиз хил ан.
Нарасабат, йиз ккуни риш,
Тувурзавуз, хил алдабгъиш...»

Гъеобхъган ччвур «Нарасабат»,
ЮкІв гъеобту жара бабат,
Вушра, Ахъюсакъли гъапи:
«Яв гафари, аьгъязуз, сппи
Хутгариси, хъасин силбар
Гъадагъиди йиз, Гъанлубай.
УлдучІвдарза, ваъ, гафналан -
Гъуландари апІри диван!»

«Ваъ» кІурашра, «ав» пуз ккуниб
Аьгъю гъабхъи Гъанлубализ:
«Диван апІри, дариз гъюжат.

Гъябкъган къялаъ абснай ханжал,
Пнди вари гьуландари:
«Муздур гъакІну Къягъялбали!»
Думу итди Гъарзарилан,
Хъа ухъу хъуз кІуликІулар,
Туварзавуз шивди йиз риш,
Сарикнара гафкъан дарпиш».

Гъюбси, гъябкъю битІран кІалам,
Ахъю-сакъал гъахъи гъайран.
Ва хъюбгъю юкІ кубсуз мухрик:
«Швумал шулва, «ав» дарпиш, лиг.
Хъидарвухъан гъархуз думу,
УвутІан яв гъисс гужлиб ву.
Ккунивалиъ фагъум шлуб дар,
Къяляхъ гъадагъ гъапи гафар.
Ашра гъулаъ гизаф шубар,
Сар ву уччвур - Нарасабат!»

.. Гъанлубайна Ахъюсакъал,
Ипну хюни Гъарзарилан,
Сар асхъан, хъа тмунур заъхъан
Жилгъйириъди гъушу гъулаз.

Жазайин Гъарзариин
Гъулан жилар хулахъ сар
Уч духъна апІуз диван.
ИчИиди а Дубсу Гъван,
Дуфнадар гъеле вари,
Ва гъаддиз гъуландари
КІурадар, фуж тахсиркар
Вуш. Рябкъюра вардариз -
Муздрин къялаъ абснайиб
Къягъялбаалин ву ханжал.

Пагъ, гъагъиб дарин гизаф
Пувал тахсир кипру гаф,
Гъаз гъапиш гафнан *зияи*
Адабгъурдар зат кІваан.
Убгура шакнан аржал,
Ща хъуз цІиб ву ккундайиб.

Магъа Абара гъафи.
Муздриз дилигну, дугъу
Сабшвнубан гъутІубчІеву кІул
Ва гъапи: «Муздур гъакІур
Адми дар, хъа ву чакъал.
Ккебгъ диван, Ахъюсакъал,
Ккадабхъиди Дагъан гъул,
Марцц дарапІиш му ифи.

Ккебгъу диван. Хъпехъура
Ахъюсакълихъ гъуландар:
«Аьгъячвуз, Къягъялбали
Тахсир кипна чан хюни
ГъитІибкІбан Гъанлубалик.
Гъаци ву, пуз, мич каш шлин,
УдучІври, магъа майдан.
Дубсу Гъван ккилибгура».

Алдабчруганси мурсул
ЦикІвралан, ккебгъу гъюжат:
-Шли кІур дициб гаф усал
Вуйидариз мирасар?
- Мирасвал вушул гылла,
Идритуз Гъарзарилан...
-Гъаз гъибтну абсну ханжал?
-Учв агури, дарассуз...
-Ваъ, дицир дар Къягъялбай,
ДарапІур усал ляхин...
-Дюз, шли хюни гъитІибкІнуш,
Гъадгъу муздурра гъакІну...
-Дицикъан увуз аьгъяш,
Адаъ арайиз угъраш...

Ва, дархъуз улбар ярхи,
Гъудужву магъа Аба:
«Хъебехъай, йиз гъуландар,
ХанжалтІан гаф ву учІруб.
Дюз дар пувал аьгъдруб чаз -

Умчари йивур дугъаз.
Ккебехънаш, аьгъяди, фуж,
Дугъу чав чаз тувди гуж,
Кучлях вартан ву гучІрур,
Гъякъвал саб ву, къюб шулдар».

Ярхлаан гъарабху зав,
Абайин гафар баян
АпІруганси вардариз.
Ккилигури, гъарсариз
Аьхюсакъал лигура,
Хиял апІин, агура
Мурарин арайиан
ГъадабтІуруш шлиз жаза.

Ва Аьхюсакълин улар
Къягъялбалин дийигъу,
Вуйиганси тахсиркар,
Хайлин килигу дугъкан;
АпІруганси пуз мажбур:
«Узу гъакІунза муздур,
Рихшант апІуз Дагъан гъул,
ГъапІунза учвуз кучІлар».

Хъа Къягъялбай дар гучІрур
Уларихъан жарарин.
Асланси. къялаз гъафи,
ГъадабтІруганси, гъапи:
«Хъугъай узухъ, гъулантар,

Гьякьнаъ мирасвал адар.
Муздрин ифи алдарз'ин,
УдучІври, аш, ап кІурур».

Гьерху Аьхюсакълихъан
Улхуз гаф Гъанлубали:
«Гъябкъюндарзуз яв хюни
Саб ражнукъан йиз ахъиъ.
Узхъанра, мирас, хьибдар
Пуз, яв гафар кучІал дар.
Муздур гъакІну яв ханжли,
Фици гьерхру муздрихъан?»

Ва саб дупну гъабхъи гъал:
-Къягъялбай, фу пидива?
-Ханжал йиз ву, аьгъязуз,
Хъа шли гъакІнуш, аьгъдарзуз.
-Духъну адархъа бюркъю,
Ухъуз, сабра дарди, къюб
КучІал гъапІурин - диван!
-Яв гаф йип, Аьхюсакъал!..

Ярквряъ, утІубччвган кулак,
Имиди кайиб чалаф,
Алдабкуру сагъу гьар.
Аьхюсакъалра магъа
Кулкиз духъну а ухшар:
«Улхуб артухъ ву мушваъ -
КІураза ккудубкІру гаф:
Кялхъну Къягъялбай гъулак.

Ккадабхъиди ихъ Дагъан,
Марцц дарапѣиш му ифи». -
Дюз кѣуру Аьхюсакъли...
-Тахсир дар Къягъялбалин...
Сарихъ тмунур хъпехъурдар,
Гъалнаъ учѣвна гъуландар.
Къялаз гъафи Гъянафи:
«Цин ху кивурхъа дугъак!

Шакнахъди диван апѣуз,
Фуж ву Къягъялбай аьгъдрур?
Думу кучѣл гъапѣур дар,
Дугъахъ ухъу гъаз хъугъдар?»
Маргъ гъивганси чан кѣулан,
Шми гъахъи Аьхюсакъал -
Рукъан устайи кѣуруб
Чара адар дарапѣуз...

Ва дебкку диван гъацѣаъ.
Гъюбгъю сар-швнурин кефи.
Дубхъну даккнидар мици
Гъадагъну ашра ици,
Гаф даркѣури, гъуш вари
Муздур кивуз накъваригъ.
Рукъан уста Гъянафи
Гъушу жаднакк ккапѣуз цѣа.

КIару дифар
Уч духъна Дагъан гьул ин,
Хиял аПин,
Заваризра дубхъна хъял.
Ярхла Жуфдиъ
Гъугъ абхъна ахю тIурфнин,
Хъубкъра кIапIлиз,
Гъулаз хъубкъди гъамус-хъа...

ЮкIв убгруган,
Рякъюрехъа завар шлиз?
Жаднакк ккучIву
Рукъан уста Гъянафи,
Ва, ургубан
Икрам даПину гаварзлиз,
Гъялак духъну,
ЦIапIрушвахъна гъафи.

Цигъирчикан
Чахлам йивну, кабхъу цIа
Сифте мантнак,
Хъасин - гъеебциу даршвлик;
Хъа иркнакан
Илирчу зин цIирцIар
Ва сабшвнуб карк
Алабхъу гакIвлин ритин...

Рукъан уста
Ккарагура: «Эй Гъяфис,
Кюмек аПин
Ашкар аПуз тахсиркар.
Фуж ву къастIан
Удубзур муздрин ифи?
Уржуб цIинин
ЦIиб ву думу гунагъкар».

Жаваб адар.
Илжар хъаъра устайи,
Гъякънан къянцIлигъ
Бисуз ккунди чав абгруб.
Амма шулдар -
Жаваб абхъна илжарихъ...
Хъа ритнин цигъ
Рукъ шула уъру-уъру...

Магъа гъафи
Гъуландар накъварихъан,
Дийигъну а,
Чарх йивну, жаднан улихъ..
Ва Гъянафи
Улхура, дугъахъди хъа
Ахъюсакъал,
Хуси, дубчвнайиб маргъли

КкудубкIиган
Рукъан устайи улхуб,

Чархнан кылаз,
Люкьси, гъафи Къягъялбай,
Ктахъу ахърар,
АтІабццу гъяцІли мухур...
Хъубкъра гъулаз
ТІурфан, хъади гъугъ зурба.

Йивури а
Умчари кьюркълин цІийир,
Хиял апІин,
КІура: «Арцдай ичв улар,
Тахсиркар дар
Учву цІин ху киврайир,
Бахилвалин
Уъзур абхъна ичв гъулаъ».

Хъа гъуландар
Шаклували дапІна кар:
«Дюз вал имиш,
Улупри гъамус агу.
Зарафат дар,
Фу фикир апІур гъулкан,
Гирами йишв
КабцІу кас дархъиш агуз».

Ва Гъянафи,
Дибисну къянциаригъ рукъ,
Уъру хъпаан
Рябкъюрайиб аржалси,

Чкиди гъафи,
Гъарайнахъси «ухди хъуркъ!»,
Къан гъабхъиш чан,
КтубчІвруганси рукъан сир...

Ва гъарабху
Шубуб хъухърумихъди зав,
Къюркълин цІийир
Карсу, чІимрарси, таблик...
Гъяцли мухур
Вуйинганси гаварзал,
Гъянафийи
Рукъ киву Къягъялбалик.

МучІу гъабхъи...
Хъасин аку... хъа мучІу...
Къягъялбалин
Сппари гъапІу чІакъракъар.
Ккюбгъюз дархъиш?
Ваъ! Къягъялбай дар гучІрур -
Гъякълувалин
ЮкІв ву дугъан, жан - рукъан.

«ЧІяаьн!!! - гъапи,
Хъухърум гъапІси, Абайи.-
Рябкъюрахъуз,
Мугъу муздур гъакІундар.
Уъру апІри
Сабансан рукъ устайи-

Белки, даршул
Гъанлубайра тахсиркар...»

Аждагъаси,
Хъубкъра магъа зур тІурфан
Дагъан гъулаз,
Гъипну улихъ гъугъ зурба...
Дерерхъубси
Абайи гъапи гафар,
Мугъаз-тугъаз
Лигури а Гъанлубай.

Хъюгърур чахъан
Аш, агури а дугъу.
«Щин ху кивуб!» -
КІура вардин улари.
Ахъю-сакъал,
ДипІну айирси агъу,
Мухриъ ипну

КІул, дийигъна гъирагъдиъ.

Магъа гъафи
Гъанлубай чархнан къялаз,
Гъилиркъури,
Гъюрси гукІни-гукІниди...
Ва Гъянафи,
Ккилигуз гъидритди чаз,
Гъюра, хури
Уъру рукъ къянцаригъди.

Сабпну аку
Гъабхъи, гъиву кьюкьлин цІа,
Абхърайибси,
Гъарабху зав, ккапІри гучІ.
Ва алдаку
Гъанлубай, ханжли гъацІан
ГъадатІганси.

Жилиъ удубкъу мучІмучІ...

Ва илтІишу
Гъуландар Гъанлубаллан -
КІару шюкьси,
Духъна дугъан маш, йирфар.
Гъапи шли-вуш:
«Умчари гъапІу диван...»
Гвар ан шидси,
Улубхъу гьул ин тІурфан.



ГЪИЙИН ЗАМАНА

НИР

Гирами нир,
Жара юрд ан вуза сар,
Бахиш апІин,
Айиз увухъна хаиш:
КІваъ арснайиз
Жаваб адру суалар.
Магъа дурар,
Увуз агъгъаш, жаваб йип:

«Ифина ца,
Уж'вал, макур ва шадвал,
Мюгъюббат ва
Хаинкарвална къисас,
Игитвална
Футнакарвал, усалвал,
Хабаъ тІауб
Ва гаркІал йивуб къялаз -

Магъа юлчйир
Духъна инсаниятдин,
Аьсрариан
Аьсрариъ шули текрар.
Фу ву себеб?
Машнан кІалбар вая дин?
Ваъ, эгер вуш
Себелбар думу лишнар,

Хачперезди
Хачперез гъаз йикІуру?
Саб ву, аьхир,
Дурарин дин, сар - Христос
Хъа мусурмнар
Вари чвйир, чйир ву, кІуру,
Амма гъялак
Шулу сари сар йикІуз.

Магъа лизир
Ккеъна йивуз лизириз,
Хъа кІарури
АпІура кІарур бугъмиш.
Гъатхур, кІарур
Лизир адар дявйириз -
Нирси, шула
Инсандин ифи ахмиш...

Мусурманра,
Хачпересра, индуэра... -

Табиатдин
Аьламат ву гьар Инсан.
Хьа пайгьамбра
(Мюгьюедра, Христосра...)
Дявйир гьахбан
Гьахьнийинхьа терефкра?

Яраб, гьамци
Хьана аьсрар гьагьидин?
Адаринхьа
Рякъ аку ва лайикьлу?
Инсаният
Аьхирихьна чан гьибдин?
Увуз аьгьяш,
Йип, Сабур нир. Жаваб тув...»

Хьебехьну нир.
Жаваб тувуз гьялак дар.
Сабурлуди
Хьаъри а чан штар улихь,
Хиял апин,
Диди кIура: «Аьяндар
Дарза, амма
Жаваб ебхьуз гьязур йихь.

Хьебехь узухь,
Жара юрд'ан дуфнайир,
Вардиз кидибт,
Уягь гьахьиган нивкГан.

Суалариз,
Уву узуз туврайи,
Жаваб ву саб:
Марцивал инсандин кІван.

Бабкан шлуган,
ЮкІваріъ инсанарин
Шулдар чиркин
Ниятар ва пис къастар.
Гъюбхиш гъаци
Марциди юкІв гъарсари,
Яв юрдра шул
НАРАСАБАТДИЗ ухшар».

Сабур нирин му гафар
Ерхъурачвуз, инсанар?
Жилиин хушбахтвал хъуз
Гизаф лазим дар ухъуз:
Чуру ляхнар дарапІуз,
Гъачай, апІухъа туба;
Ажугълувал гатІабхъну,
Ивхъа ихъ кІваъ мюгъюббат;
Мюгъюббат - ккунирихъна,
Гъуншйирихъна - ккунивал,
Гъюрмат - яшлуйирихъна,
Варидихъна - жумартвал;
Лазим дару шейъси, цІигъ
Гъипхъа къадарсуз тмягъ;
Улубкъишра фициб йигъ,

Зади дерккхъа намус, ягъ;
Аьгът апІухъа дугъри хъуз,
Дупну «Астафируллагъ!»
Белки, гъадмуган ухъуз
НАРАСАБАТ шул багахъ.

ЗАМАНАЙИН ИНСАН

Учв даима гъузрусси гъибгънайириз

Сабур апІин, фикир апІин, эй инсан,
Къюб гафнан арайиъ убшру яв уьмур -
«Гъахъну - гъакІну», гъушишра фукъан йис!
Амма уву вува фукъан такабур!

Тикмиш дапІнава ичв гъулаъ
ВартІан аьхю хулар-гъала.
Фурс мапІан гъич, хъиди дурарра гъюрдар,
Му дюн*я гъич сар касдизра гъубзундар.

Къимат гафариз ваъ, ляхниз тувру

Пагъ! Сар касди апІуйи гафар уччву...
Вушра гъархну халкъдиз магъа дугъан ччвур
Хъа тмунури, ккебехъну, гъапІну ляхин -
Сад йигъ шулдар, зат думу кІваин дархи.

Тямягъкриз

АлдаПури гьякъналан парс,
Уьмри гьамциб киври а дарс:
Кьадар адруб хьибган тямягъ,
Дубгру инсандин намус, ягъ.

Жасус ва намуссуз

Сари Ватан тувру масу -
Ухьу дугъаз кIурхъа жасус.
Намус дипну, гьуллупьнан стул
Кадабгьру кас ву намуссуз.

Гьуллугьнахъан хьичIихнайириз

Кьяляхъ хъади халкъдин агъ, гьугъ,
Гъаз вуяв, кас, думу гьуллугъ?
Гьуллугъ дар абайин ургам,
УвугIан адарин мургар?

Халкъдин гьял рябкъюз даккни гьякимдиз

Страусси, гьумраъ ивнай кIул,
Жин духънава халкъдихъан гъаз?
Ухди-къанди сабур тIубкIур,
Кюмек хьибдар гьум яв машназ.

*Чав чан аваза аІру
намерд касдиз*

МаІан уву яв аваза,
Шулвукан дарш мердимазар.
Вушра уву аьхю аьриф,
Жарари аІри яв тяриф.

\
* * *

«Игит вуза!» пуз гьелелиг
Гьялак махьан «кІубан» юлдаш.
Увуз халкъдин гюзгдиан лиг -
Белки, рякъюр дид'ан угъраш.

* * *

АпІурава гьи угъривал,
Гьякъваликан кІури гафар.
Амма гьамциб ву дугъривал:
КІан'ан-кІулиз вува тІафал.

* * *

Гьидипну, даттлиси, мухур,
Гьудубгьну сар касди улхуз.
Амма зиьлан гьябхьиш сес «деъ»,
Дицирикан шул къяши пень.

Фу ву гафар?

- Фу гафар, гафар фу ву,
Дурар дикІрур, кІрур учв вуш
Машнаъ адрур ягъ, намус, нач?
- Анжах сесер-гъярфарин гъварч.

* * *

- Фу ву гафар, гафар фу ву,
Эгер кІрур вуш намуслу?
- Къимат адар дугъан гафназ,
Гъвандин багахъра ву алмаз.

БАГЪРИ УЪЛКЕ

Багъри уълке - дархи баб,
ГъапІунва узкан кабаб.
Узу яв даруганси,
ДапІнава вахтнан йисир.

Гъаз ву мициб замана,
Аллагъси вуйиб манат?
ВартІан гизаф пул хъайир
Гъи духъна кІакІнаъ айир.

Накъ апІрур гафар дугъри,
Гъи духъна ахъю угъри.
Писвалин адар къадар,
Рягъимлувал рябкъюрдар.

Тешкил гъапIур му базар
Гъахъну зур мердимазар.
Исандиии намуслу,
Абдлинси, аьлхъюру...

Багъри уьлке - дархи баб,
Увузра имдар хатир.
Вушра узу гъахи бай,
ДапIнава узкан йитим...

КIваъ айиз умуд жини,
Шул дупну уву гужли;
Мугагъназсиб ади ад,
Яв халкъарра вуди шад.

Багъри уьлке - дархи баб,
ГъапIунва узкан кабаб.
Вушра, мюгIюгъ хьидарза,
Яв бай дарза пидарза!

ЗАМАНАРА ДУФНАДАРИН!

Социализм дарди къабул,
Ипдар уьлке гъялнаъ гъагъи,
Юкъуб тереф гатIабхъай ул -
Ичв замана фициб вуш гъи.

Рякърудар ву сар лягълягъчи,
Къюрпир кIуруш, ву алверчи,

Тмунур - ахю рякьюн кьучи -
Заманара дуфнадарин!

Улихьдира вуйир угъраш,
Демократдин гьивну гьи маш,
Хьюгъна алуз уьлке тараш -
Заманара дуфнадарин!

Дугъри касдин къадри кадру,
Гьякимдиз къанунар адру,
Варж манат кепкинра гкадру -
Заманара дуфнадарин!

Фукъан гизаф гафар кIуру,
Арайиъ гьич фукIа адру,
Аьгьдруб намус, бицIир, яшлу
Заманара дуфнадарин!

Гьарсарикан миллиардер
Гъахьишра, цIиб хьидар дердер,
Хаинвал ву гьи мезенде -
Заманара дуфнадарин!

БикIуз шулу хъана гизаф
Уьлкейикан, шулай талаф.
Фила халкъди пиди чан гаф?
Замана дигиш хьибдарин?

(1999-ли йис)

ПИДАРЗА УВУЗ ЖАНАБИ

Совет уълке дапІну тІараш,
Гъира гъюкмихъ хъайи угъраш,
Уву фициб гъвишра маш,
Пидарза увуз жанаби.

ДапІну вари, даруб дурус,
Гъяни марччси, учв улупрур,
АпІурушра гъи уву фурс,
Пидарза увуз жанаби.

Фициб вушра дабгну багъна,
Жарарилан апІрур футна,
Къан дарапІрур йивуз тягъна.
Пидарза увуз жанаби.

Къюб гъярф агъяш, дерккуз даршлу
Инсанаригъ, даттси, улхрур,
Диндин мурхъул вуза кІурур,
Пидарза увуз жанаби.

Накъси, гъира бисрур дашбаш,
Гъярам ипІуз вуйир дирбаш,
Тувишра йиччв али лаваш,
Пидарза увуз жанаби.

Гъерхруш: «Хъа фуж вува уву?
Ва фу вуяв яв мезенде?»

КІурза: «Йиз ччвур аьсрар ан ву -
Уздендин бай вуза, узден.

Уздендин ву саб мезенде:
Азадвал кьюб маш гьивбахьан;
ДарапІуб ягнахьди севде
Ву уьмуртІан дугьаз багьа».

ВАТАНДАШДИЗ

Къанунарихь хьугьру ватандаш,
Ибхнава гьаз пашманди кІул?
Ари гьамус йип, пуз ужуб аш...
Хъана гьахьунва кьяла тІуб.

Умуднура гьапІунвуз кучІал,
АпІну хъана улариь кум.
Дугьривализ арццурза урчІар
КІурур, гьахьну зурба мял уьм.

Къанунарихь хьугьру ватандаш,
Арцц яв улар ва уягь йихь.
Таниш дарвуз гьарсарин маш,
Хъайидаринра гьи улихь?

Гьадмуганра гьадрар дайинхъа
Айидар, лиг, яв «гьайгьушнаъ»?
Мердваликан ктитური махъвар,
Гьира дурар аки кІакІнаъ.

Дурарин вардин къанун саб ву -
АбцІуб эвелиъ жвуван жиб.
Ккилигури гъуз хъана уву,
Фила тувруш яв маважиб.

Къанунарихъ хъугъру вагандаш,
КІваинди гъибт гъа: гъадрар ву
Гъибисдар ва бисрудар дашбаш,
Хъаъдар гъийин гъялнахъ уву.

Ари гъамус йип, пуз ужуб аш...
Хъидива хъана къяла тІуб.
Девлетлуйин гаркІлин, юлдаш,
Хабра шулуки гъадабтІруб.

(1999-ни йис).

ВИДЯЕВОЙИЗ ГЪАФНУ ГЪАМ.

«Курск» АПЛ-диъ батмиш гъахьидариз

«Чара абгай ич рюгъязриз!
Бугъмиш шули. улхурача гъарзарин.
Чара абгай ич рюгъязриз!
Гъачлабккай хил юомекнан.
Жаваб тувай ич дихариз -
Лал шула ич 508, лал шула явашди,
Зегълейи рюгъязр дартГура
Дюппе-дюзди гъацкъял ан...»

(В.Высоцкий).

Видяевойиз гъафну гъам,
АчІни хпирин кІару шалсиб.
Чайкйирин ерхъура чІигъар,
Гъюликк ккахъдарихъ ишалси...

Текрар апІура гъарзари
Гъарсаб ишал, гъарсаб суза.
Ярхла жилиин агъзрари
Зигури а дерд-агъузар:

«Гъюкум, къувват хлиъ айидар,
Кюмек апІуз абгай чара.
Даршлюб шулдар пуб аьйиб дар -
ЦибтІан имдар вахтнан ара.

Жигъил жанар гъайиф дарин,
Гъитри ачва гъаз батмиш хъуз?
Кюмекназ гъягъюз шулдарин?
Данма аьйиб ву ухъуз?...»

«Чара абгай ич рюгъариз! -
Гимийнан гъюра сесер, -
Жаваб тувай ич дихариз!..»
Бюрократдиз шулдар эсер.

Дурар вари яв баяр ву,
Кюмек аПин, эй Баб-Ватан!
Уърхюйи дурари уву,
Гъамус вахт ву яв нубатнан.

Сад йигъ... кьюд йигъ... ва шубуд
Дахъикъа ву аьсриз ухшар.
Ебхъуравуз, Баб-Ватан, чИгъ
Бабан, уршвурай чан кушар?

«Лал шула ич SOS, лал шула...»
Магъа аьхир, аьхир магъа.
Чайкйирра гъкыГ ин ишура...
Ва рюгъ жара шула кIвахъан...

Умуд кивуб ву мянасуз,
Гъич шулинхъа кюмек аПуз,
Айиб вари тувну масу,
Аьжуз гъаПган гужли уьлке?

Бязидари миллиардар
ГъитIиккруган, айва наан?
Бала, гъюрза дупну, гъюрдар -
Мици шлуб аьгъдайвуз, Ватан?

Йивурайи тягна дариз,
Баб-Ватандиз фу шулу пуз?
Гьюликк ккахъу яв баяриз
Гъаз гъабхъунва мукъан бахтсуз?

Кумси, убчІвра улариф гъам...
Варишвариф эрхна пайдгъар -
Курск, Воронеж, Ахты, Хючна...
Урусият гъи яснаъ а...

Эй Баб-Вагган, фила уягъ
Хъибди уву гъаму нивкГан?
Ва фила яв Аднан пайдагъ
УдубчІвиди му Яснаан?

МИЧІЛИ ШИТ*ИН ЧИВИ ККЖЙИР...

*«Курск» АПЛ-дий батмиш гъахъи
Аъбдул Илдаровдиз.*

МичІли шит'ин чІиви кюкйир,
ЧІиви юокйир - яснан тикйир,
Гьюлин кІанакк дахъну айи
Баярихъна гъаай лепйир.

Кюкйир дар дураар, ву гъарйир
Бабан балихъ ишурайи.
Кюкйир дар, ярин теменйир
Ву ярихъна гъаъри айи.

Кюкйир дар, чуччун ву ишал
Ккуни гъардшихъ апІурайи;
Зур пашманвалин ву лишан
Гъардши гъардшихъ зигурайи.

Кюкйир дар, веледин ву сес
Гагайиз дих апІурайи;
Шад уъмрин ву аьхир-нефес,
Гъи саб дупну ккудубкІнайиб...

МичІли шигин али юокйир,
ЧИви кюкйир - ясан тикйир,
Гъюлин кІанакк дахъну айи
Баярихъна гъаай лепйир.

ЖАКЪВАРИ МУКЪМАР ЙИВУРА НАКЪВАРИГЪ

Накъваригъ мукъмар йивура жакъвари,
Гъийихдариз ерхъруганси чпин сесер.
Гъугъубжвурзузки, жакъварин мукъмарийъ
Зур къувват а, гъвандизра апІру эсер.

Дазаргну а накъвариан, хиларси,
Накъдин гъванар - аку дюн'яйиз улар.
Кудурзура дурарикан, нивгъарси,
ГъвачІниндин ригъдин нурариккди цІадлар..

Накъваригъ мукъмар йивура жакъвари...
Гъугъубжвурзузки, дуар дар, ваъ, жакъвар -
Майтар дахъиу ашра мучІу накъвариъ,
Гъийихдарин юкІвар ву, чІиви юкІвар!

Магъа жакъв-юкІв, ккунир къисмат
дархъиди,
Дюн'яйилан гъубшуб. Гъира ву ялгъуз.
Вушра, бахтнак дидин къисмат кахъиди,
Дархъиш дидхъан хъибдаи мукъам йивуз.

Саб пашман ву, хлинцар гъюргъю
ничхирси,
Чан тай гъитна му жилиин гунагъкар.
ДабтІна дидиз накъв, иццуриз ахинси,
Инсаф адруб дарна аъжал-зулумкар!..

Хъибди накъваригъ, аъгъязуз, йизра накъв,
Хялар вухъа гъаз гъапиш му жилиин.
Ккун апІурза Аллагъдикан: йиз юкІв-жакъв
Ибшри анжах шад мукъмар йивруб. Амин!

Саб мяълийиз уч дапІну агъзур мукъам
Накъваригъ мукъмар йивура жакъвари...
Мяъли даршул, белки, вушул садакъа,
Бахш ДапІнайиб кайидариз накъварик...

ГЬЮЛ, МИКІ, ХАЛКЪ

Цюхъюм йигъан жаглуг гъапІу кІирихъси, ;
Каспий гьюл ин жабгъура микІ сикинсуз.
Диди, ашкар апІуз кқунди гьюлин сир, '
Гъирагъдихъна хъаъра лепйир къадарсуз.

Хиял шулу, микІлак ка гъи тІилисим,
Вари гъкшкан лепйир дапІна ажугълу,
Кюгъне вахтна чапхунчйирин къушмарси,
Дагълуйирин гъалйириин алжагъру.

МикІлаз агъя: гьюл чан йишв'ин илмиди, '
Даршлуб чахъан дидин сир ашкар апІуз.
Гуж апІура, гъацІ гьюл минди, гъацІ - тинди
Али йишвлан гъумран чюлиз удубзуз.)

Хъял кубчІвнайи пеленгси, гьюл рабхура, |
МикІлу лепйир фукъан гъапІишра гужал,
Дурар гьюли чахъна къяляхъ гъахура - ,
Файдасуз ву гьюлихъди микІлан гьюжат. ..

Йиз багъри халкъ, вува, гьюлси, даима,
Гьюлинси, яв сирра аяв сабвалиъ.
Яв кІул ина фициб гъафишра къисмат,
Яшамиш йибхъ, кюкю адабшв аьсрарий!

УЪМРИН ШАРТИАР

Магъа уьмри, диври улихъ чан шартIар,
Духну азу ярхлаз, ахю чюллериз.
Амма, мушваъ битмиш шулушра тIумтIар,
ЮкIв зибгуру Рубас нирин дерейиз.

Багъри меркез, дариз, ваъ, увкан гиран,
Дарзаеэфил, вуза шадди ва сагъди.
Наан ашра, Дагъустан ву йиз Ватан,
Ялгъуз дарза, я адарза дустагъдиъ.

Ккундарзуз, ваъ, я алдру ад, я гьуллугъ,
ХъапIри аза узуз тувнай вахт Жил ин.
Дюзди кIуруш, къабул дарзуз шагърин гьугъ,
Шаклу вуза, гъаз-вуш, дидин гьенгниин.

Къабул дарзуз заманайин аьдалат,
Сар сархушди, варж вуйиган аьжузди.
Дугъри касдиз гьюрмат апIуб имдар зат,
НамердвалтIан мердвал дебккна ужузди.

ГъапIхъа, швушвси ктабгъуз шлуб дар замана,
Ухъу фукъан жвар тувншра гьиссариз.
Гъарсаб ляхниз агурушра варж багъна,
Къисматра саб тувна гъарсар инсандиз.

Къисмат, увкан хаиш вуйиз кІваантІан:
КкудукІайиз му Жилиин йигъар йиз,
Уъмри ухъуз фицдар дивишра шартІар,
Къяляхъ гъайих узу багъри дагълариз.

ГЪЯГЪЮРА ЙИСАР

Саб сабдихъди гъягъюра ухъхъан йисар,
Гагъ-гагъарик гъубшуб кІваина хури-
Сариз шаду, сариз дерднан гъядиса.
Тмунурихъан чан бахт ярхлаз гъабхури,
Саб сабдихъди гъягъюра ухъхъан йисар.

Гагъ-гагъарик гъубшуб кІаина хури,
Гъугъужвуриз улихъ къисмат дархъи риш.
Фици учу шад уъмрикан улхури,
Булагъдин штук кюкйир кирчри гъахънийиш
Гагъ-гагъарик гъубшуб кІваина хури.

Сариз шаду, сариз пашман гъядиса
ЙикІайизкъан гъубзру гъарган кІваинди.
Фукъан къастар апІбахъ гъахъишра инсан, .
Ихъ къисматну бахш апІура гъиинди
Сариз шаду, сариз пашман гъядиса.

Тмунурихъан чан бахт ярхлаз гъабхури,
Яваш дарди илбицура уъмрин чарх.

КІваъ ахънайиз, гъубшубдин сир уьбхюри,
Ярин гафар «бахиш апІин... узу гъарх...»,
Уьмриъ архъу, йиз бахт ярхла гъабхури.

Саб сабдихъди гъягъюра ухъхъан йисар,
Гагъ гагъарик гъубшуб кІваина хури-
Сариз шаду, сариз пашман гъядиса.
Тмунурихъан чан бахт ярхлаз гъабхури,
Саб сабдихъди гъягъюра ухъхъан йисар.

КЪИСМАТНАХЪДИ СЮГЪБАТ

Буза, къисмат, гъелелиг ув ин рази,
Даршра машгъур, даршра девлетлу узу,
Хъуз хъюгънашра йиз кІулин кушар лизи,
Гъибтну ава йиз мухриъ юкІв сикинсуз.

Ваъ, ккундарзуз я машгъурвал, я девлет,
Фу ву дурар кІван хушбахтвапин багагъ?
Гаш валиъ ужу ву, ашра чаъ зиллет,
ТухъвалиътІан, къяляхъ хъади халкъдин агъ.

Писвалихъна мабхан, къисмат, йиз жилгъа
Шли кІурушра, пис инсанар ву бахтсуз.
КучІлин аднан духънутІан кІакІнаъ ягъал,
Мердвалин дюзендиъ ади ккундузуз.

Шулуш кьатIар гьиссарин чюнфин симар,
Ккун апIурза, кьисмат, дид'ин кьюб сим гьит
Саб - пай апIуз дустарихъди шадвалар,
Саб - пай апIуз дурарихъди йингъ гьагъи.

Макур даIну, гьушиш дустар йиз багъхан
(Пубси шулдар уьмрин чюлиь сьаргьятсуз),
Аьгъ апIарза ургубанна ургубан,
Анжах сукьал маIан йиз юкIв сикинсуз.

ХЬАДУКАРСИ, ГЬАЧ ЙИЗ КIВАЗ

(Мяъли)

Хьадукарси, уву йиз кIваз гьафнийва,
«Анжах уву сар ккундузуз» гьапнийва,
Хьугъну футнакар гафарихъ жарарин,
Гьаз гьушнийва, «баркаллагъкъан» дарпиди?.

«КIарур, кIарур, кIваз манур,
Уву ккундузуз» кIурур,
Наан ава, гьапIрава,
Шлихъди уьмур хьапIрава?

Белки, уву ашалва гьи бахтлуди,
Хабар апIин, шад шалза яв бахтнин.
Белки, уву ашалва гьи ялгъузди,
Хабар апIин, юкIв илмийиз, яр, ув ин.

Ккилигурза, хьадукарси, гьач йиз кIваз,
«Анжах уву сар ккундузуз» йип хьана.
Мюгьюббатнан гьисс

мюгЮгь шулдар вахтназ,
ЦийикIултIан убхьурхьа шараб аьшкьнан.

ЦИРЦАРИН ЦІА

Улдубгну цІа,
ЦирцIарин цІа,
Рюкьра кмиди
Дубхьна мичІал...
Гьапунва гьи:
«Аьшкьнан кунцІаь,
Бахиш апIин,
Айиз кучІал...»

Наши, наши
Жигьил вахтнан
КкудудукIру
Ширин гафар?
Набши, набши
Хяд ихь аьшкьнан?
Гьаз улучIвну
Дидин дифар?

Кюкю, кІури,
Уьбхюрайиб,
Гъабхьну агъу
Кайи пис заз.
Мюгьюббатнаъ
Адар аьйиб,
Гуж апІузра
Шулдар яв кІваз.

Ачухъ апІбан
Яв кІваъ айиб
АпІурдарза
Уву тахсир.
Мюгьюббатнаъ
Адар аьйиб,
Я сар сарин шулдар йисир...

Улдубгну цІа,
ЦириЦарин цІа,
Рюкьра кмиди
Дубхьна мичІал...
Ихъ мюгьюббат,
Дюргъну хлинцар,
Абхьну кІан-кІул
Адру ичІаъ.

Ачухъ апІбан
Яв кІваъ айиб
АпІурдарза

Уву тахсир.
Мюгыоббатнаъ
Адар аьйиб,
Я сар сарин
Шулдар йисир...

МИЛИГАН ЙИЗ УЛАРИЗ

Агъ! Фу гьапIва,
Хабарсузди гьяркью риш,
Ачмиш дапIну
Йиз кIваъ булагъ гьиссарин?
Мюгьтал вуза,
Ухьу, дарудар таниш,
Гьилигнийиш
Гьаз улариз сар сарин...

Гьилигнийза
Яе уларин дериндиз,
КIваин гьапIва
Жигьил вахтнан гьиссар пак,
Лицуз гьушган,
Хил дибисну ккунирин,
Вичун гьарикк
Сабпи ражну гьапIу мак.

Пагъ аьламат!
Илбицури а кІула,
Гъубхъигаиси
Гъадмуган аьшкънан шараб.
Лал гъахънийза,
Дубгну кІуруб-даркІрубра,
Рябкъюрайиб
Вуйи анжах яв маш саб.

Гъугъубжвнийзуз
Думу жикъи герендиъ
Сарпи ккунир
Хъайиганси йиз багахъ.
Дугъан улар,
Успагъивал бедендин -
Вари текрар
АпІурайва... Амма, агъ!

Ккунир сартІан
Даршлуб гъарху, дишлади
Узу фици
ГъузнийкІан хъуз алдатмиш?
Йиз ккунириз
Ухшар вуйи риш ади,
Аьгъдардй хъуб
Узуз вуйин ярамиш?..

Вушра, увуз
Узу гьяркъиш бейхабар,
Ккуи алѲурза:
Милиган йиз улариз,
Уягъ маѲан
Йиз кѲваъ саѲни мюгълюббат,
Яш ва сяргъят

Аьгъдар аьшкънан гьиссариз.

Яш ва сяргъят
Аьгъдар аьшкънан гьиссариз,
Мюгълюббатну
Гъургурикра каѲхъру ца.
Хъасин, къисмат
Дархъиш ухъу сар сариз,
Алахъурва
ѲѲубариин яв къацѲар...
Агъ, фу гъаѲѲва,
Хабарсузди гьяркъю риш,
Ачмиш даѲѲну
Йиз кѲваъ булагъ гьиссарин?
Мюгътал вуза,
Ухъу, дарудар таниш,
Гъилигънийиш
Гъаз улариз сар сарин...

ЙИГЪСИБ ЙИШВ ВУ

Йигъсиб йишв ву,
Вазли заван.
Фири никксиб, рубзура акв.
Узукси, гъаз
Мюгъюббатнан
Кабхъну адар ялав дугъак?

КѲуру, аьхир,
Дугъу узуз
«ВаритѲан уву ккундузуз!»
Белки, вушул
Думу кучѲал,
Вазлин аквси, вуйиб мичѲал.

Белки, вушул,
Белки, даршул,
Шакнан гъисснуну кучра йиз кѲвак...
Йигъсиб йишв ву,
Вазли зав'ан,
Аьшкънан гъисси, рубзура акв.

ЖАКЪВАРИКАН

УкѲу завуь тѲибхурай псинчѲ,
Хуш вува, хиялси, йиз кѲваз.
Йипаузуз, вува шлин инчѲ,
Бахш дапѲнайиб ккуну шураз?

* * *

- Фит'ин рази дубхънава, жакъв,
Мукъан шадуб дайваки накъ?
- Гъидихъунзуз уьмрин юлдаш,
Шадвал шулин, думу адарш?

* * *

Тягна гивну гьулан жакъвли
Бюлбюлиз: «Айи йишваъ гьубз!»
Дидиз жаваб гьабхъну мяъли:
«Гъюрза - гьабгьюз, гьабгъюрза - гьюз!»

КЪЮБ ЦІАР

Къюб цІар уву, узу къюб цІар
Пухъа, ккунир, ихъ аьшкънакан.
Ккунхъувал ву
Уьмрин кунцаъ
Гъиссарикан вартІан уткан.

Узуз увкан,
Увуз узкан
Рякъюрдарин ширин нивкІар?
Ихъ аьшкънакан,
Шадваликан
Дарин аьшкънан хиялар кІван?

«Ккундузуз, яр,
Сар уву, сар...» -
КТура узуз улари яв.
Увкан нивКар
Гъяркъюнзуз сан,
Ккунду уву узузра, ав!

Къюб цАар уву,
Узу къюб цАар...
Циб дарин, яр, ихъ аьшкънакан?
Фикрар агъзур
Хиял-кунцаъ
Йиз ву увкан,
Хъа яв-узкан!

ВАРИБДИЪ РЯКЪЮРЗУЗ УВУ

Варибдиъ рякъюрзуз уву,
КІвантАарик хуш аьлхъюб кади,
Дагълариъ ва укІу завуъ,
Мюгъюббатнан ялвиъ ади.

Гъугъубжвурзуз яв гюрчег маш
Ургуб рангнан деккучАимриъ.
Шаклу дарза, яв сесра а
Шад мяълийиъ Рубас нирин.

Рякьюрзуз, яр, яв саб лигбаъ
Дагъларин гюрчегвал, завар,
ДеккучИмрин гъядра зурба
Ва Рубасдин шаду гъава.

* * *

Швнуб хъадукар
Гъафну магъа
Дагълариз.
Узуз гълану
Тирхну гъафи
ПсинчIари:
«Яв ккуни яр
Гъяркьюнчуз
Пашманди,
Гъушу йигъар,
Гъарган уву
КIваъ ади...»

Шула текрар
Гъарйисан му улхуб.
Ичв тахсир дар,
Эй псинчIар,
Йизуб ву.
Йипай, псинчIар,
Хъа ражну

Ккунириз:
Йисар
Гъушну, пну,
Учв ал
КІваин йиз.

Шлиз-вуш гъафну
Хъадукар
Дагълариз.
Узуз гъапну
Гъи увкан
ПсинчІари...

ЙИШВ

Аъжаб гюрчег йишвра дарин!
Лигури а хядар чиб-чпиз,
Дих апІури ухъуз ялхъвниз;
ЮкІв гъялакди ебгурдарин!
Аъжаб гюрчег йишвра дарин!

Лигури а хядар чиб-чпиз
Хушди, ухъуси фила-вуш.
Агъдарзуз, увуз фу гъабхънуш,
Гъархнуш гъаз увуз гаф гъапи...
Лигури а хядар чиб-чпиз.

Дих апІури ухъуз ялхъвниз,
Булагъди йивура мукъам.
Дархъиш яв гъабхънийкІан цІиб къан?
Ваз либІура улариз йиз,
Дих апІури ухъуз ялхъвниз.

ЮкІв гъялакди ебгурдарин,
Ккилифуган ккуни шураз!
Багагъ дубхъна хядариз ваз...
Аъжаб порчег йишвра дарин!
ЮкІв гъялакди ебгурдарин!

ГЪАЗ ГЪАФУНВА

Гъаз гъафунва, гъягъюэ къаст аш,
Гуж гъапІур адаи увуз.
Жигъил фикрар дапІну фаращ,
Нач дарнуз гъи лигуз машиназ?

Гъарах, чІяаьн гъапІу кучІлар,
Гъубшуб, гъибт, ибшри узуз дарс.
Дерккнашра марциди улар,
Ал яв кІваин, агъязуз, парс.

ГъапІзахъа, адарвуз хабар,
Шлихъди гъапІнуш хябяхъ-гвачІин.
Гъамшвахъ увуз гъапи гафар
Фила-вушра шулвуз кІваин.

НИВКИ

Хъана уву гъяркъннз нивкІуъ,
Кюкйир кайи ягълухъ алди.
Хъана дургва чюлиъ укІу,
Машнак цїбди аьлхъюб кади.

Хайлин гъилигза яв шилназ,
Гъабхурайи чюлиз укІу.
Гъаз гъажаргъва мукъан ярхлаз,
Кюкйир хъади гъитну узу?

«Къяляхъ гъач, яр, гъача къяляхъ! -
Гъарай гъапІган, хъугъ, гъафнийва.
Хъа кюкйир гъидисган хабахъ,
Йиз кІваз къюбди хуш гъахънийва.

ЦІАРУ УЛАР

Жин мапІан, риш, цІару улар,
Пуз ккайиб гъапну дурари.
Балин улихъ мюлгъян тІубар,
Гъаври а думу дердерин.

Яв яриз лиг, арццу улар,
Ккунир рякъюб ахю бахт ву.
Йип кІваъ айиб, мапІан кучІлар,
Уъмрин уьлчме лап жикъиб ву.

ГАТІАБХЪРУБСИ ГЪАРИ ПАЛАТ..

ГатІабхърубси гъари палат, гъубгъиш йиф,
Дипуз гъялак махъан сабпи ккунивал.
Уъмур хъапІ яв, даршлубси закур гъяйиф,
Саб ражнутІан туврайиб дар жигъилвал.

Кююо адапІнайи накъ вичун гъари,
Хъа гъи дидигъ гъиршна ширин йимишар.
КІваиинди гъибт: вушра увуз учв ккуниб,
Жакъвси, тІибхну гъябгъиди яв жигъилвал.

ГЪЯГЪЮРАНА?

Гъягъюрана? Гъарах, къяляхъ илдрици,
Увухъна имдариз сарун язухъвал.
Гъибтдарваки уву, гъяйиф, марциди
Ихъ арайиъ гъабхъи мюгъкам дугъривал.

Гъарах, ккудубкІ, узу яв хил бисдарза,
Ккилигури ашулвуз жарар улихъ.
Нивгъарихъди дерднан бугъмиш апІарза
Нубат апи цІигъ гъипуз ккунивал ихъ.

Гъаргандиз гъарх гъапи гафар ва йиз маш.
Жарарихъди бахтавар дархъиш нагагъ,
Шаувуз кІваин, йиз хуларра наан аш.
Думуган, лиг, муулучІван йиз багахъ.

Гърах, сирин къадри хъасин шул увуз,
Ци гъургурик хъана цІа кипуз шулдар.
Хъа сабдупну гъубшуб ккун гъабхъиш бисуз
КІваинди гъibt: увуз къяляхъ рякъ адар.

САРПИ ЯРИЗ

ЮкІв дубхънайиз уву рякъюз,
Гъамусдиз зат дяркъюбси,
Булагъдиккна хябяхъган гъюз,
Жигъил вахтна гъюруганси.

Ккун дубхънайиз увуз лигуз,
Багхъан шулдарш, ярхлаанкъан,
Яр, увухъди багъдиъ лицуз,
Уъмрин рякъюъ шулушра къан.

Дерд вууз, хъугъ, адруб кІул-кІан,
Жара бализ уву гъягъюб.
Бахт вууз, риш, нивкІукдикъан
Йишван-йишван уву рякъюб.

БАРАБАР ВУ, САБДИЗ САБ

Йигъну завук хядар агуб,
Чеэр ву, пуб чаландрариз,
Хюрчаз гъягъюб, хъадй мургул,
Йивуз кІури жанаврариз;

Къурабатдиъ сирнав апуз
Чалишмиш хъуб, сикин дарди,
Булагъдиккна мичли шид хуз
Рякъюь учлвуб, сиф хлиъ ади...

Гъам гафариз, ктуху узу,
Барабар ву, сабдиз сабси,
Гъапиш эгер «вуза бахтлу»
Къиваъ ккунхъувал адру касди.

ГЪАДУГЪАЗ

Ихъ къюриндин уьмрар сатли дархъишра,
Яв мяълийир узуз уьмриъ гъадрархур.
Уъл дирипди, шид дудрубхъди гъузишра,
Яв мяълийи гъарган узу *тухъ* апур.

Яв назук вуйи ва уткан сес кубкган,
Фикриъ архъру дишла ихъ гъюру йигъар.
Гатлахънура йиз гъахи гъул ва юрдар,
Яв мя¹*лийихъ хъпехъуз гъязурза гъарган.

Дуст хъадру кас даришри зат дюн'яйиъ,
Дуст лазим ву, дин хъапруриз гъудганси.
Дуст дихъурзуз уву апру мяълийиъ.
Уву гъархидарза, узу гъачишра.

ЙИШВНУ

Гъаци шулу: юкІв улубкьу жигьил кас
Гизаф-гизаф заваризди лигуру.
УкІу завуъ дибикІнайси уъмрин дарс,
Ачухъ йишвну хядаригъ бахт абгуру.

Тевру дугъу уъмрихъди укІу завар,
ВартІан гюрчег хядрахъди - чаз ккуни риш
Гъиришвубси, фу-вуш пуз ккунди, кІвантІар
«Агъ!» тадабхъу, убччвуринси кІвазди шиш.

Хяд кадабхъу... Завун гъалин мучІушнаъ
Шил гъудубгу дидин, дубхъну лап гуккни..
Анжах балин кІваъ ими цІа уччвушнан,
Жилин абгуз хъюгъди дугъу хяд ккуни.

ЯРИЗ ГАФ

Узкан гиран малІана, яр,
Хъебехъну футнайихъ чІуру.
Дархиди яв фикриз йикърар,
Гъаз апІурва йиз юкІв кІару?

Гъаз хъугъурва булагъдиин
Агъу ебчру футнакрарихъ?
Аьгъязуз: гъи ал яв кІваин
Дердер, хъугъну жарадарихъ.

Дурариз иб миван, ккунир,
Чухсагъул адар футнайиз.
Уву вува узуз айир
Гъаргандиз - узу йикІайиз.

Хаин футна пис зегъер ву,
ЧІур маІан, лиг, ихъ жигьилвал.
Дурар вари дургрудар ву,
Анжах гъубзди ихъ ккунивал!

ХИЛ АЛДАБГЪ

Хил алдабгъ, риш, тахсир йиз ву,
Миннат вуйиз, чІяаьн ишуб.
Ккебгъухъа, гъач, уьмур шаду,
КІваълан гъаьну хъюлар гъушу.
Хил алдабгъ, риш, тахсир йиз ву.

Миннат вуйиз, чІяаьн ишуб -
Гъубшу уьмур къяляхъ дяргъюр.
Фуж вушра ихъ йикърар чІюргъюр,
Дарихъ чиб-чпиз тягъна йивруб,
Миннат вуйиз, чІяаьн ишуб.

Ккебгъухъа, гъач, уьмур шаду
Йигъарикъан имбу ухъуз.
Ккундарвуз, йип, бахтавар хъуз,
Жил ин гъарган жутди лицру?
Ккебгъухъа, гъач, уьмур шаду.

Кѳваѳлан гѳаѳну хѳюлар гѳушу,
Албагурхѳа гѳаргандиз гѳи.
Фуќѳан вушра ляхин гѳагѳи,
Жарадарси аѳлхѳну кќунду,
Гѳаѳну кѳваѳлан хѳюлар гѳушу.

Хил алдабгѳ, риш, тахсир ѳиз ву,
Кѳамќѳарин чѳяаѳн ишуб,
Дюз дарувал гѳабхѳниз аѳян.
Гѳидритди кѳваѳ хѳюлар гѳушу,
Хил алдабгѳ, риш, тахсир ѳиз ву.

КИПУНВА ЙИЗ УМУДНАК ЦА

Кипунва ѳиз умуднак ца,
Дидиз узу даршра лайикѳ.
Жигѳилвал пуч гѳапѳва гѳацѳаѳ,
Алдабхѳури кѳваѳлан гѳидикѳ.

Гѳабхѳи ѳиз юкѳв бегѳем зиян,
Агѳдар дидиз, учв наан аш.
Кѳванѳар тувну, дапѳну пиян,
Марци фикрар гѳапѳва фараш.

Жигѳилвалин гѳѳѳиф зигбу
Иркназа, апѳузќѳан гѳарай.
ѳиз жандикан гѳапѳган уву
Гѳам-дердерин карвансарай.

**Кипунва йиз къастарик ца,
Дидиз узу даршра лайикъ.
Заз ивнаяв кюкдин кунцаъ,
Алдабхъуз дидихъди гъдидикъ.**





БАСНИИР

ГАТУ ВА КЬЮЛАР

Наан-вуш ва фила-вуш,
Яшайиш вуйиган пис,
Чара абгуз фициб-вуш,
Кьюларин гъабхъну мажлис.

Ва улхбар гъахъну гизаф:
«...Зат имдар Гатдиз инсаф...»,
«... Мици ихъ, кьюларин, жинс
КкутИди, гъябгъайиз сад йис...»

Разивал инди вардин,
Аьхир адабгъну кьарар:
КкибТуз Гатдин гардандикк,
БицИиб вушра, саб гаргар.

Гату гьюруган, гаргри
АпИди сес: зизринг-зинг.

Дибисну ккундарш Гатди,
Вахтнининди дидхъан гъебг...

Амма кюларин къарар
Гъира тамам гъабхъундар -
Гатдин гардандикк гаргар
КкибтІру Къюл гъеле адар.

Кюларинсдар мажлисар
Швнуб шулу ухъухъ йисан!
АдабгъайизтІан къарар,
Лиг, аш ккибтІуз шлур гаргар -
Магъа басняйин мяна.

ГЪЮРАН БАЙНА ЖАНАВАР

Вахтнан мода уьбхюри,
МучІу ярквран Аьхюри,
БатІул дапІну Партия,
Дивну Демократия.

Тувну вардиз ихтияр,
Фу пуз ккундуш, гъадму пуз.
Хъа вари гъайванатар
Буржлу гъапІну дустар хъуз.

Гафар' инди барабар
Гъахъну Жанаврар, Гъюрар...
Гъякъикъятдиъ фу гъабхънуш,
Ктибтарзачвуз саб дюшош...

Йигъарикан сад йигъан
Демократияи му
Кубан гъапу Гъюран бай
Жанаврихъна гъябгъюру.

Вуйбси думу чан тай,
Жанавриз диди кIуру:
«Гъапурава, ругъул хялижв?
Вухъа къюрид барабар:
Узухъси, увухъра рижв
Хъавухъ. Хъа, либг, ихъ ибар
Чиб чпиз фици вуш ухшар.
Сабсдар даршра ихъ яшар,
Гъабч, хъухъа къюбрид дустар».

Гъеерхъиган му гафар,
Гъизмиш гъабхъи Жанавар:
«Апузахъа фици аьгъ
Яв усал гафар, гучIбях?
Якъинди увкан, шапIа,
Хъибдики ици хапIа...»

Гъюранбализ гъабхъи гучI,
Ибариин гъиву ручI.

Кіуру диди: «Яваш йибхь,
ГъюбчІвурза гьамус гьаригь.
АпІидиза гьациб чІигь,
Ебхърубси Аьхюриз ихь...»

Хъа Жанавриз ктар вижна,
Гъидисну диди ибар
Ва гьапну: «ЧІигь гьапІишра,
ИпІурзаву, Гъюран бай!»

Магъа басняийн мяна:
Тувну кІури ихтияр,
Даршулда гьич саб вахтна
Жанаварна Гъюр таяр.

ЛИЗИ ХЪЮТ

Шли-вуш гьапну:
«Лигай, лигай - Лизи Хъют!»
Ва гъилигну
Заваризди инсанар.
Дици гьапир
Дурариин гьяаьлхъну -
Табааьтдиъ

Лизи Хъют, ваь, айиб дар.

Дилхъанмина,
Швнубан швумал гьахънушра,

Абгурахъа
Лизи Хъют, кучлал вуйиб.
Хъа гъибихъуб,
Учв аьдати хъют вушра,
Гъугъубжвурхъуз,
Вуди варитлан лизиб.

Сари кIура:
«Люкътлан ихъ Хъют ву дирбаш!
Гъайран шулу,
Гъябкъган думу тIибхури...»
Хъа тмунури:
«Дюн'яйиин ашукъ алш,
Шлихъан пуз шул,
Думу ихъ Хъют дар кIури!?»

Яваш дарди,
АпIурхъа дидиз икрам,
КIул за дапIну,
Дилигди рангназ зиквран.
Мяракаийъ,
Дибтну варитлан улихъ,
Тамадади

Кадабгъурхъа гъарган ихъ.

Анжах, хайлин
Вахт гъубшиган, аьгъшулхъуз:
Лизи Хъют дар,
КIару хъют ву, лап кIаруб.
«Къя-къя» гъабхъну

Гъебхъу мяъли ухъуз,
Люкъран тай дар,
Мурдал гъабхъиб ву ипІруб.

Ва апІурхъа
Хъютлиз ккудрукІру люкънар,
Амма дидиз
Дурарикан шулу фу?
ЧІамчІарсира
Дар дидиз сарун люкъяр -
Вердиш дубхъна,
Ад ади ва абцІну фун!

Шли-вуш гъапиш
«Лигай, лигай, Лизи Хъют!»,
Милиганай
Заваризди, инсанар.
ЧІааьн дарин
Ухъ ин фуж-вуш гъааьлхъюб?
Хъютар анжах
КІарудартІан, ваъ, шулдар.

Гъапишра чаз
Ухъу варди тІавус-гъуш,
Вуйиганси
Мурдал ипІру Хъют кІаруб,
Сар касдихъра,
Эгер гъярам ипІруш вуш,
Хъугъуз даршул -
КучІал ву дугъу кІуруб.

ГЪЯКИМ КЪУН

Абхъну Къунан хлнъ фици-вуш гъякимвал
(Кюмек гъапІну хъиди дидиз кІарчари).
Туврадар Къуназ ляхнари сикинвал,
Фу апІуруш, гъархна дидин маариз.

Щиб улихъна гъабхъну гъамциб гъядиса:
Дуст-Щигъракан ктучІвган хайлин тахсирар,
Хъюгъну дидлан аързйир гъюз сабдихъди-саб
«Багъдин главный агроном ву гъякъ тІафал».

Дих апІуру Къуну Щигъраз ва кІуру:
«Сабпиб, дуст, Щигъ, увуз строгий выговор;
Къюбпиб - цадал гъир'ят, намус адарвуз,
Гъярамдин бахил духънава, гавур!»

«Узу?.. Фици?.. Ухъу...» - нач шулу Щигъраз.
Къуну: «Ккебехъ, заявлен'е бикІ, чІяаьн.
Чухсагъул йип уву йиз рягъимлу кІваз -
АпІураза, дуст, бистнин ахъюр увкан!»

Гъамци дупну, фикир апІуру Къуну,
ДацІабхну чан цІухи мужри фурслуди:
«Гъяйванатарихъан пуз хъибдар сарун,
Чандарихъан маил апІуру, кІури».

Фу пухахъа? КІарчар ал, аьхир, Къун*ин,
Вушра, абдлар гьисаб дараПуз ухъу,
Магъа басня...Мяна гьамциб ву дидин :
КІарчар дар, ляхни ву гьякъвал улупруб.

ЯРКВРАЪ ГЪАЛМАГЪАЛ

Абхъну саб ражну гьалмагъал
Чакъал аьхюр вуйи ярквраъ:
«... ВартІан ужур ву ихъ агъа...»,
«...Лазим вухъуз аьхюр жарар...».

Гьадмуган Лали гьанпу: «Ваъ,
Дюз дар Чакълик кипуб тахсир.
Шлиз аьгъа, фу аш дидин кІваъ?
Дидрихъур аьхюр, Чакъалсир!»

Хъасин Кари абццну, кІур, ушв:
«Гъар йигъан ебхъурзуз му сес.
ЧІяаьн дарин йивуб ушв-ушв?
Чакъал ужур аьхюр ву! Бес!»

Курра гъирагъдиъ гъузундар:
«Гъарсарин маш вузуз таниш.
Жарар узуз дярякъюр дар,
Лигай, учву швумал дархъиш...»

Гьякьвалин гаф му гьалмагълиъ
Дубгну, кІур, цадалси гышиъ.
Гьамциб ву басняйин мяна:
Лар, Кар, Кур ихъ арайиъ а-

Аькьюллуди гафар апІуз
Улупура Лали ухъуз,
Хъа Кари - жарарихъ хъпехъуз,
Кури - дикъатлуди лигуз.

ПАЗИ ВА ЧУРЧУЛ

Сад ачухъ йигъан Ппази,
Йивури гьирагъдиз ул,
Дубснуга ади шул гъарз ин.
Гъюру мидихъна Чурчул.

Чурчли кІуру: «Салам, гучІбях,
МапІан увкан вардин эйси.
Яраб фици апІуйкІан аьгъ,
Дубхъназа, хъубгъ, увкан аьсси.

Либгураза, хътарвухъ намус,
Хабар дарвуга йиз рижвнанкан?»
Хъа Ппазди кІур: «Гъабч, багахъ дубс,
Жарари гьит йипри ухъкан...»

Гъаму вахтна Чурчлин рижв' ин
Дабхъру Зимзлин тадабхъу цѳирцѳ.
Авазнан рижв дѳпну гъарз'ин,
Чурчул гъѳбгру, гъабхъубси цѳихъ.

Урхрур, мянайин гъавриъ йихъ.
Басняйин кидѳбту увуз:
Инсанар а арайиъ ихъ,
Чурчли рижвси, дѳпру Намус.

Китабдиъ айндар

| | |
|---|-----|
| ТАБАСАРАН.....* | 5 |
| ГЪИЙИН ЗАМАНА. | 90 |
| Нир. | 90 |
| Заманайин инсан..... | 94 |
| Багъри уьлке .— | 97 |
| Заманара дуфнадарин..... | 98 |
| Пидарза у вуз жанаби..... | 100 |
| Ватандашдиз..... | 101 |
| Видяевойиз гъафну гъам..... | 101 |
| МичЛи шит*ин чиви кюкйир..... | 105 |
| Жакъвари мукъмар йивура накъваригъ..... | 106 |
| Гъюл, микI, халкъ..... | 108 |
| Уъмрин шартIар..... | 109 |
| Гъягъюра йисар..... | 110 |
| Къисматнахъди сюгъбат..... | 111 |
| Хъадукарси, гъач йиз кIваз..... | 112 |
| ЦирицIарин цIа..... | 113 |
| Милиган йиз улариз..... | 115 |
| Йигъсиб йишв ву..... | 118 |
| Жакъварикан..... | 118 |
| Къюб цIар..... | 119 |
| Варибдиъ рябкъюразуз..... | 120 |
| «Швнуб хъадукар...»..... | 121 |
| Йишв..... | 122 |
| Гъаз гъафунва..... | 123 |

| | |
|--|-----|
| НивкI..... | 124 |
| Царуулар..... | 124 |
| ГатIабхьруси гъари палаг»..... | 125 |
| Гъягьюрана..... | 125 |
| Сарпияриз..... | 126 |
| Барабар ву сабдиз саб..... | 126 |
| Гъадугъаз..... | 127 |
| Йишвну..... | 128 |
| Яриз гаф..... | 128 |
| Хил аддабгъ. | 129 |
| Кипунва йиз умуднак цIа..... | 130 |
| | |
| БАСНЙИР..... | 132 |
| Гатдин гардандикк гаргар. | 132 |
| Гъюран байна жанавар. | 133 |
| Лизи хьют..... | 135 |
| Гъяким къун..... | 138 |
| Ярквраъ гъалмагъал..... | 139 |
| Ппази ва чурчул..... | 140 |

Абдулмажид Ибрагимович Курбаиов

ПЕСНЯ СЕЛА

Редактор *Ш. Казиев*

Художественный редактор *М Левченко*

Художник *М Муталлибов*

Технический редактор *А.Гаджиева*

Корректор *Ф.Абдуллаева*

Лицензия ИД 05334 от 10.07.01

Подписано в печать 20.02.11

Формат 70 x 90 Чп Бумага офсетная.

Гарнитура "ТГтез". Печать офсетная.

Уч-изд.л. 4,8. Усл. печ. л. 5,3. Тираж 500.

Заказ № 373. Цена свободная.

**ГУ «Дагестанское книжное издательство»
Комитета по печати и массовым коммуникациям РД
367025, Махачкала, ул. Пушкина, 6.**

**Отпечатано с диапозитивов
ГУ «Дагестанское книжное издательство» в
ООО «Дагпресс-Медиа»
367000, Махачкала, ул. Даниялова, корпус 48.**

